

IZHAJA VSAK DAN

tudi ob nedeljah in praznikih ob 5., ob ponedeljkih ob 9. zjutraj. Posamične štev. se prodajajo po 3 nvč. (6 stot.) v mnogih tobakarnah v Trstu in okolici, Gorici, Kranju, Št. Petru, Postojni, Sežani, Nabrežini, Sv. Luciji, Tolmini, Ajdovščini, Dornbergu itd. Zastarele štev. po 5 nvč. (10 stot.)

OGLASI SE RAČUNAJO NA MILIMETRE v širokosti 1 kolone. CENE: Trgovinski in obrtni oglasi po 8 st. mm. osmrtnice, zahvale, poslanice, oglasi denarnih zavodov po 20 st. mm. Za oglase v tekstu lista do 5 vrst 20 K, vsaka nadaljna vrsta K 2. Mali oglasi po 4 stot. beseda, najmanj pa 40 stot. Oglase sprejema Inzeratni oddelek uprave „Edinosti“. — Plačuje se izključno le upravi „Edinosti“. Plačljivo in tožljivo v Trstu.

EDINOST

Glasilo političnega društva „Edinost“ za Primorsko.

„V edinosti je moč!“

NAROČNINA ZNAŠA

za celo leto 24 K, pol leta 12 K, 3 mesece 6 K; na naročbe brez doposlane naročnine, se uprava ne ozira. Naročnina na nedeljsko izdanje „EDINOSTI“ stane: za celo leto Kron 5-20, za pol leta Kron 2-60.

Vsi dopisi naj se pošiljajo na uredništvo lista. Nefrankovana pisma se ne sprejemajo in rokopiši se ne vračajo. Naročnino, oglašje in reklamacije je pošiljati na upravo lista.

UREDNIŠTVO: ulica Giorgio Galatti 20 (Narodni dom). Izdajatelj in odgovorni urednik ŠTEFAN GODINA. Lastnik konsorcij lista „Edinost“. — Natisnila Tiskarna „Edinost“. Vpisana zadruga z omejenim poročstvom v Trstu, ulica Giorgio Galatti štev. 20.

Poštno-hranilnični račun štev. 841-652. TELFON št. 11-57

Politično društvo „Edinost“

priredi

v nedeljo, dne 5. novembra

ob 10. uri predp.

JAVEN SHOD

v veliki dvorani Nar. doma v Trstu.

DNEVNI RED:

- 1) Delovanje parlamenta v zadnjem zasedanju. Poroča državni poslanec dr. Rybář.
- 2) Poročilo o delovanju tržaškega mestnega sveta, oziroma deželnega zbora.

Na mnogobrojno udeležbo uljudno vabi

ODBOR.

BRZOJAVNE VESTI.

Gautsch demisionira.

(Izvirno.)

DUNAJ 31. Danes se je vršil ministrski svet, v katerem je bilo sklenjeno, da sedanje Gautschevo ministrstvo demisionira v celoti. Cesar bo demisijo sprejel in poveril dosedanjemu ministru grofu Stürgku nalogo, da sestavi novo ministrstvo, v katerem pa tudi obdrži načni resort.

Novo ministrstvo bo strogo uradniško in le provizorično.

Po treh mesecih, kakor se čuje, prevzame potem nekdanji ministrski predsednik baron Beck nalogo, da sestavi parlamentarno ministrstvo. Vsekako pa so govorice o Beckovem ministrstvu le naslučivanja, gotovega v tem oziru ni nič.

Nadomestna deželnozborska volitev v Ljubljani.

LJUBLJANA 31. Na današnji nadomestni volitvi za en ljubljanski deželnozborski mandat je bil z večino 949 glasov izvoljen kandidat narodno-napredne stranke Adolf Ribnikar, ki je dobil 1729 glasov. Kandidat S. L. S. mizar Rojina je dobil 773 glasov.

Maroko.

MADRID 31. Semkaj še ni dospela vest, da bi bili Španci zasedli Arzilo.

Pariz 31. Parlament je sklican na 7. novembra.

Revolucija na Kitajskem.

Cesar pobegnil?

NJU-YORK 31. Glasom neke vesti iz Pekinga je mladi cesar tajno pobegnil iz Pekinga. Na njegovem mestu da je baje ostal neki kitajski deček, ki je njemu podoben.

Tudi mornarica grozi.

LONDON 31. Glasom neke vesti iz Pekinga je admiral Sa naznanil, da preide mornarica k ustašem, ako ne bodo uvedene politične reforme.

Vse se punta.

LONDON 31. — Brzjojavke iz Pekinga pripovedujejo, da so se 3. in 20. divizija ter mešana divizija branile iti proti ustašem ter zagrozele z napadom na Peking, ako se ne ugodijo njih zahtevam. V nekem listu, ki je

podpisan od vseh višjih častnikov in podpisan od narodne skupščine se našteva sledeče zahteve: Takojšnje sklicanje parlamenta, ki bo imel pravico, skleniti ustavo. Armada in mornarico se sme v notranjosti porabljalati le z dovoljenjem parlamenta. Cesar v bodoče ni več neomejen gospodar čez življenje in smrt podanikov. Vlada je odgovorna parlamentu, ki izvoli tudi ministerskega predsednika. Člani cesarske hiše nimajo v parlamentu ne sedeža, ne glasu. Vse pogodbe, izdatke in davke mora dovoliti parlament. Te zahteve so bile predvčerajšnjem izročene regentu in so provzročile na dvoru veliko poparjenost. Mandži baje zahteva od dvora, da pozove tuje sile na pomoč za udušenje ustaje.

Italijansko-turška vojna.

Velikanske izgube Italijanov.

V Carigradu krožijo naravnost neverjetne stvari o porazu, ki so ga doživeli Italijani dne 23. m. m. pred Tripolisom. Italijani da so izgubili 5000 mrtvih in ranjenih 7000 ujetih, 9 poljskih topov, 37 mitraljez, 1500 krogelj za topove in 3500 zabojev municije. Seveda so te številke pretirane in treba torej pričakovati uradnega potrdila.

A toliko je že gotovo, da so bili Italijani prav pošteno tepeni. Italijanski list „Lavoro“ javlja, da je njegovemu dopisniku neki italijanski stotnik izjavil, da se je od treh stotnih bersaglierov, ki je vsaka štela po 225 moč, rešilo le 125 moč in od dveh stotnih pešcev le 60 moč. Vsi drugi so mrtvi in ranjeni. Računa se, da je 100 ujetih.

Pred Tripolisom.

RIM 31. „Ag. Stefani“ poroča iz Tripolisa od 30. t. m.: Od včera se ni pripetilo ničesar novega, ako se izvzame, da Turki in Arabci neprenehoma nadlegujejo predstraže. Naši vojuni poročajo, da je poveljnik turških čet s pomočjo drugih četnih poveljnikov skušal poravnati nastali spor med Arabci in Turki.

CARIGRAD 31. Vojno ministerstvo je priobčilo sledečo brzjojavko tripoliškega poveljnika: V noči od 26. oktobra so čete in dobrovoljci naskočili italijanske postojanke, pri čemer so na posamičnih mestih predli obrambno črto Italijanov. Del naših čet je skozi nastale praznine prodrl do mesta. Tudi naše desno krilo je po več hudih naskokih predrlo obrambne črte sovražnika, ki je bil potisnjen do meje stanovanja. Sovražnik se ni mogel ubraniti napadom v fortih Said Mušni in Stani, se je umaknil iz fortov in zbežal. Čete in dobrovoljci so zasedli pozicije in so preganjali sovražnika. Sovražnik je na to iz svojih utrjenih postojank začel streljati z brzostrelnimi topovi in mitraljezami. Pri tem ga je podpirala pehota v utrdah. Turške čete so pokazale velik pogum, in so si le s streljanjem iz pušk osvojile utrjena mesta, kjer so razvesile turško zastavo. Zgube sovražnika niso znane. Turki so imeli 40 do 50 mrtvih in 100 ranjenih.

Nov boj pri Bengaziju.

CARIGRAD 31. „Sabah“ poroča, da se je v okolici Bengazija vršil nov boj; o izidu ni pa še znano ničesar.

Boji dne 26. oktobra.

BEROLIN 31. „Lokalanzeiger“ javlja iz Tripolisa, da se je v četrtek ob štirih zjutraj vnel strašen boj v začetku pri Cergoru in Lohi, potem pri Saki, ker so posegli v boj topovi vojnih ladij s šrapneli. Sto Arabcev je pretrgalo italijansko obrambno

črto, ter izginilo v oazah. Bilo je to prvokrat, da so se Arabci bojevali peš. V Tripolisu je bila alarmirana vsa garnizija in držana v pripravi. Projektili Arabcev so leteli v mesto. Zgube so bile velike na obeh straneh. Turki so pogumno večkrat naskočili italijanske pozicije, a so bili odbiti. Kljub večkratnemu naskoku je bila njih hrabrost zama. Boj je trajal sedem ur.

Turki so uredili redno karavansko službo, s čemer je omogočeno oskrbovanje iz južnih pokrajin. Arabci prihajajo v vedno večem številu celo iz najoddaljenih krajev.

Studenci Bu Meliano v rokah Turkov?

CARIGRAD 31. Tu se trdovratno vzdržava vest, da so Turki zopet osvojili studence Bu Meliano. Ti studenci so neizogibno potrebni za Tripolis, ker oskrbujejo mesto z vodo. Oskrbovanje vode iz Italije ne bi moglo nikdar kriti potrebščin tolikih tisočev italijanskih vojakov v Tripolisu, brez ozira na težavo oskrbovanja z vodo potom ladij. Ako iz turških virov izvirajoča vest odgovarja resnici, je položaj Italijanov že sedaj več nego neprijeten.

Italijanski poraz pri Tripolisu.

BEROLIN 31. „Lokalanzeiger“ poroča iz Tripolisa: Minuli ponedeljek je bilo v bojih ubitih ali ranjenih 565 Italijanov. Zgube turških čet so bile le neznatne, zato so bile izgube arabskih jezdecov prav občutne, dasi manjše od onih na italijanski strani. Od poskušane umora je zunanje mesto isto zaprto. Italijani streljajo slabše nego Francozi pri Casablanci. Njih prejšnja disciplina je prenehala, moštvo je zgubilo glavo in častniki nimajo deloma več v oblasti nad ljudmi. Generalni štab je zelo nervozen in izgublja glavo; istotako tudi orožništvo.

Turki in Arabci oblegajo Tripolis.

CARIGRAD 31. „Tanin“ objavlja o polunoti došlo brzjojavko poslanca Rahmi beja, ki se nahaja v Tripolisu, da so se Italijani, ki se niso mogli braniti pred naskoki Turkov, umaknili v mesto in se tam zavarovali z okoli. Pri tem je padlo Turkom v roke več topov, pušk, streljiva in živil. Utrdbe v bližini mesta so Turki baje vzeli. Samo še tri utrdbes se nahajajo v rokah Italijanov. Arabci se bore z velikim pogumom na strani Turkov, ki se nadejajo z vso gotovostjo, da zopet osvoje Tripolis.

Tripoliški poslanec Nadi je dobil minulo noč iz Smirne brzjojavko tja došlih turških begunov iz Tripolisa, da so Italijani izgubili pozicijo pri Sagarežu in Hami ter se potem umaknili v mesto.

Politična jesen.

Trst, 31. oktobra.

Letošnja jesen je izredno bogata na političnih dogodkih. Kar se je tekot poletja nabiralo, je že v mesecu septembru z veherentno silo izbruhnilo na dan. V Avstriji se „trudijo“ rešiti draginjo ali draginjsko vprašanje. (Neki list je te dni vprašal, zakaj draginjsko „vprašanje“). Povsod shodi, povsod agitacije! Na Dunaju je 17. septembra tekla kri, ki je imela kot posledico njegovo streljanje v zbornici na Hohenburgerja. Strojne obsode dunajskih demonstrantov so vzbudile posebno pri socialnih demokratih novo razburjenje. Baron Gautsch je v zbornici dvakrat zli nanje svoj žolc in s tem postavil zid med nje in sabo. Izbruhnilo je tudi z vso silo na dan češko-nemško vprašanje. Dunajski magistrat je siloma zaprl tri

oni zaspanec tamkaj v šotoru; resnično mu je že treba počitka, preslabotni sta že njegovi senci za kraljevsko krono, in prapor se že trese v njegovi stari roki; čas je že, da svoj prostor na bosanskem prestolu odstopi mlajšim silam. In stegnil je pri teh besedah svoj roki, ponosno dvignivši glavo kvišku; in zmagozvesten nasme mu je zalagal okoli ust. V tem pa je padel njegov pogled na kraljevske stražarje, in njegovo oko se je srečalo z zasledujočim pogledom Ilije; nehoti se je ponos na njegovem licu umaknil pokornosti; povesil je glavo, kakor bi se klanjal pred znamenjem kraljevske moči; v resnici pa je samo hotel zakriti svojo zadrego pred radovednimi pogledi.

Jezdec, čegar prihoda je Tomašević — kakor se je zdelo — tako željno pričakoval, se je že vstavljal pri ognju; in Tomašević je pogledal kvišku ter se je komaj vzdržal, da ni zavriskal; vendar pa se je premagal, in je uprl samo svoj vprašujoči pogled na došleca.

„Ah!“ so šepetali stražarji medseboj, „to je Radić, njegov stric! Kako novico neki prinaša?“

„Čudno, da prihaja semkaj,“ je pripomnil Ilja, „brez spremstva, kakor kak

češke šole na Dunaju. Novo ogorčenje, novo razburjenje. V Pragi ne morejo sestaviti sporeda narodno-politične komisije... a Gautsch bi rad pri vsem tem sestavil tako potrebno večino. Rad bi videl, da bi sedeli pri eni mizi češki in nemški ministri. Tega pa ne pusti Nationalverband. Gautschu očitajo, da hoče imeti na Dunaju čeha pri eni mizi z Nemci, a v Pragi so se pogajanja prekinila... Blenerih je delal ravno narobe. Prej je hotel v Pragi mir, potem na Dunaju češke ministre. — Nemci nočejo menda ne enega ne drugega, a Gautsch hoče izvesti rekonstrukcijo proti njihovi volji in stopiti 6. novembra pred parlament s češkimi ministri. Čehi se veselijo in pravijo, da se proti njim ne da vladati. Nemci trdijo isto in pravijo, da v tem slučaju Gautscha ne bodo podpirali. Kaj pa večina? Češki ministri brez parlamentarne večine, — to gotovo ne pojde.

Kar se draginje tiče, smo tam, kjer smo bili. Vlada nima časa, da bi se preveč bavila z njo, saj ni tako huda, kakor pravi socialni demokratje — pravi Gautsch. — Uradniško in železničarsko gibanje postaja z vsakim dnem bolj resno. Uradnikom je Gautsch sicer nekaj obljubil, a jim obenem tudi povedal, da se vlada ne bo ustrašila „terorizma“ uradnikov, ki hočejo baje govoriti po angleško.

Proti železničarjem pripravlja vlada bajonete, ker se boji pasivne rezistence. Vlada bi rada povišala plače, a zato je treba novih davkov; davkov pa ljudje, tudi imoviti ne plačujejo radi.

Medtem pa prihajajo v Trst parniki „Austro-Americane“ z argentinskim mesom, ki je izvažajo dalje v Italijo.

Tak je v Avstriji politični položaj, ali bolje rečeno kaos, v jeseni 1. 1911.

Kar se tiče zunanje politike nas je v letošnji jeseni presenetila italijansko-turška vojna. Italija se je spustila v zelo nevarno igro. To uvidevajo sedaj tudi Italiji prijazni krogi. Giolitti hoče s sijajnimi govori, kakor je bil oni v Turinu, vzdržati v Italiji navdušenje za vojno. Tripoliško obrežje je sicer od Italijanov zasedeno, general Caneva izdaja kot guverner v imenu kralja Emanuela smrtno obsodo nad „uporniki“, a glavna naloga Italijane še-le čaka. Prodirati v notranjost Tripolitane, ni lahko tudi za še tako dobro organizirano armado, a za italijansko še posebno ne, ker je znano, da italijanski vojak ni preveč vstrajen. In ako uvažujemo nepoznanje terena, pomanjkanje vode in nevarnost razširjevanja kužnih bolezni (nekdo piše v „Neue Freie Presse“, da leži v tripoliški bolnišnici vedno do 300 koleroznih), potem se danes Italijani res ne nahajajo v zavidanja vrednem položaju. Iz Carigrada prihajajo danandem vesti o turških, a iz Rima seveda o italijanskih zmagah. Vesti o teh zmagah je treba sprejemati z vso rezervo.

Resnica je ta, da se o kakih zmagah sploh ne da govoriti. Italijani hočejo v notranjost dežele. Pri tem pa so se jim postavili Turki skupno z Arabci zelo resno v bran in jim prizadejali velike zgube. Pravijo, da pripravljata Italija novih 10.000 moč, da jih pošlje v Afriko. Je pač križ s to kolonialno politiko! Italijani so lahko vzburljivi in vročkrvni narod. Ako okupacija ne pojde tako kakor si želijo, potem se zna njihov patriotizem kmalu chladiti. Kakšen bo konec te vojne?

sluga. Tecite in držite konja jasnemu vodji.

„No, striče!“ je odgovoril Tomašević došleca, „kako je?“

Radić je prikal malce z glavo, da je samo njegov nečak mogel opaziti to kretanje, naglas pa je odgovoril: „Ne posebno dobro, ljubi kraljevič! Nemirno je v okolici in morda ima Vukman za danes ponoči kako nakano!“

„Bog te poživi, vojvoda,“ je odgovoril Tomašević, „naj samo pride ta upornik, najde nas pripravljene, vsprejmemo ga po zaslugi!“

„To storimo!“ je zvenelo iz krčela kraljevske straže, ki je vestno poslušala vsako besedico.

Tu in tam se je dvignila kaka glava od tal, ali pa je pogledala izpod šotora.

„Ali se kaj dogodi?“ je plavalo vprašanje od ust do ust.

„Govori se tako,“ se je glasil odgovor. „No, Bog daj! Bo vsaj konec tega valjanja,“ so se radovali vsi. „Čuješ vojvoda, je odgovoril tega kraljevič, „kako je ta vest vzdostila ves tabor.“

„In kako bi drugače?“ je odgovoril vojvoda, „Bosanc z orožjem v roki nerad lenari.“ (Pride še.)

PODLISTEK.

Jug.

Historičen roman. Spisal Prokop Chochołowicz
Poslovenil H. V.

Zadnji bosanski kralj.

„On bo seveda dedič,“ je menil Ilja, „toda samo bati se je treba —“ umolknil je; brisal si je z dlanj zbrzgotano lice in neodvratno je zrl na Tomaševića, ki je zopet prisluškoval v daljavo.

V šotore se je upiral veter, da so se majali v njegovi sapi in se je zdelo, kakor da se dviga krčelo prepelice; toda v tem je bistro uho dobro razločalo topot konjskih kopit; samo stražarji, poslušajoč besede svojega starega sodruga, niso zapazili ničesar.

„Govori, dogovori!“ so ga izzivali, „česa se je treba bati?“

„Čuje,“ je rekel važno, ne da bi odvrnil očesa od Tomaševića, „spominjam se večih dogodkov, nego katerikoli izmed vas; izmed vas nihče ne pozna začetke ljubezni

kralja od krasne Vojakcije, matere Tomaševića, katero je kralj tako ljubil, da je njegova sina proglasil za rodnega sinu, kraljevskega, da si ni bil zakonski sin; toda jaz vem, da Vojakcija ni ljubila junaškega Stefana Tomaša, marveč samo kralja; in radi tega se bojim, da njen sin —?“

„Beži, beži!“ so se mu smejali, „kralj pokojno bi, med tem ko njegov sin bdi nad njim in nad taborom.“

„Dobro dela, da pri tem tudi svojih stvari ne zanemarija,“ je rekel Ilja. Konjski topot se je glasil že v bližini; bil pa je to samo en jezdec, ki se je bližal naravnost skozi tabor. Tomašević je odkril svoje lice ter zrl z nestrpno radovednostjo na stran, od koder je prihajal jezdec; potem je obrnil oko proti kraljevskemu šotoru in oko se mu je pri tem vstavilo pri kraljevskem praporu tako ognjevito, kakor upira zaljubljenec svoje oko na ustne ljubice, ko ta šepeta prvič: „Ljubim te!“ Tudi ustne Tomaševića so se premikale, ko je tako ognjevito zrl na kraljevski prapor; in tudi takrat še, ko je opazoval vhod v šotor svojega očeta je mislil: „Kako lepo bo pristajal ta drog moji roki, in kako krasno bo vstrepetal kraljevski prapor v vetru, ko ga dvignem z močno desnico nad glavo, samo da zaspi za večno

Morda tak, da se Italijanom z neprijetno velikimi žrtvami posreči „premagati“ „uporne“ Turke in Arabce; za koliko časa, pa tega ne ve nihče. Saj so tudi Angleži premagali majhne Bure, a stalo jih je ogromno.

Take zmage so sicer tudi zmage; so pač drage, a slavne niso.

Letošnja jesen je bogata na političnih dogodkih. V zraku visi vse polno problemov ki čakajo rešitve. Ali nam prinese rešitev zima in pomlad, ali pa se pridružijo še novi problemi, kdo ve?

Šolski zdravniki.

II.

Zahvaliti moramo občino za uvedbo samo, ne pa za način, kakor je to izvršil. Zopet imamo dokaz, da nam dajajo tu pa tam trohico, ker jo mora jo dati! Razdelili so mestne občinske in predmestne šole (Barkovlje, Rojan, sv. Ivan in Škedenj) tako, da so jih razdelili v osem skupin in vsaka skupina ima svojega zdravnika. Okoličanske šole (sv. Križ, Prosek, Opčine, Trebče, Bazovica in Katinara) pa tvorijo svojo skupino s svojim zdravnikom. Ker je razdalja med temi šolami velika, ima ta okoličanski zdravnik precej manjše število šolskih otrok. Zdravnik g. dr. Fran Tamburlini pa ne zna jezika onih otrok in njihovih staršev, s katerimi bo moral občeati. Porečete morda, da se lahko zdravi, tudi če se ne razume bolnika. Mi pa pravimo, da to silno otežuje delo, če se ne more razumeti z bolnikom. Šolskim zdravnikom pa bo pred vsem dolžnost, da bodo poučevali mladino, da bodo zahtevali higijene, učili poznavati nevarnosti ter dajati mladini potrebne nauke, kako se obvarovati vsega onega, kar lahko škoduje zdravju nas samih in onih, s katerimi prihajamo v stik. Šolski zdravnik za popolnoma slovensko okolico pa slovenskega ne zna! Pri najboljši volji ne bo mogel toliko koristiti stvari kakor bi lahko, če bi poznal jezik otrok, s katerimi bo moral občeati in jih poučevati. Da bo v spodnji okolici enako, če ne še slabše — to se uje.

Razun enega (morda) izmed imenovanih zdravnikov ne obvladuje nobeden našega jezika! Magistrat pa je imel na razpolago tudi zdravnikov, ki znajo naš jezik in so zato tudi bolj sposobni za ta mesta. Ti znajo jezik, ker so se ga učili. Ali, ker niso renegati, jih na magistratu zaničujejo in zapostavljajo. In tudi dejstvo, da eden izmed zapostavljenih zdravnikov celo specialista za otroške bolezni, ni motilo gg. „liberalcev“, in so imenovali drugega, samo zato, ker ne zna slovensko. V svojem fanatizmu in sovraštvu do vsega, kar je slovensko, ali kar morda samo diši po slovenskem ste, o laška gospoda, naravnost nedosegljivi.

No, naše ljudstvo, ki je zmernejše in pametnejše od vas, bo hodilo tudi tem vašim italijanskim zdravnikom na roko. Velikih koristi, ki jih bo naše ljudstvo — posebno bodoči rod — imelo od te nove naprave, ne more zavračati radi vašega šovinizma. — Jemalo bo vsaj to, kar ste mu prisiljeni dati. Posluževalo se bo te nove uvedbe, ker je njemu na korist in ker umeva nje pomen. Slovenci mesta in okolice hočemo biti čvrsti in zdrav narod; zato bomo skrbeli, da se naša mladina že v šoli uči čuvati svoje zdravje. Učitelji in stariši naj pomagajo zdravnikom, ki se morda sčasoma nauče slovensko, poučevati in delati na to, da bo naša mladina prihajala iz naših šol čvrsta in zdrava na telesu, s čim večjim zakladom znanja in s čim plemenitejšim srcem.

Pripominjamo, da je družba sv. Cirila in Metoda skrbela tudi za to in je imenovala dva šolska zdravnika za naše družbine šolske zavode v mestu. Naj bi tudi tu naši sta-

riši pomagali zdravniku in učitelju, da vzgojimo krepak in zdrav slovenski naraščaj.

H. Č.

Dnevne vesti.

Velikansko volilo. Srbski veletrgovec Teljević, ki je umrl nedavno v Belemgradu, je zapustil srbski akademiji 10 milijonov dinarjev.

Vlada in železničarji. — Vlada se pridno pripravlja, da v slučaju pasivne rezistence nastopi z vso silo proti železničarjem. „Arbeiter-Zeitung“ piše, da bodo v tem slučaju železničarji poklicani k vojakom. Vsako gibanje se bo skušalo zatreti eventuelno z orožjem.

Češko časopisje in Gautschev govor. Čehi so v splošnem zadovoljni z zadnjim Gautschevim govorom. Vendar sodijo o njem časopisi kaj različno. „Narodni listy“ smatrajo ta govor za zgodovinski dogodek. „Cas“, glasilo prof. Masaryka ne vidi v Gautschu predstavnika novega sistema. Ta sistem je enak Bienerthovemu. „Češko Slovo“, glasilo narodnih socialcev, pravi, da se je treba varovati optimizma in čakati na dejstva. Državnopravna „Samostatnost“ je zelo skeptična. Tudi agrarni „Venkov“, pravi, da je treba čakati na dejanja. Klerikalni „Cech“ vidi v Gautschevim govoru „program bodoče, velike urejene Avstrije, program, ki vodi k notranjemu miru in velikim činom v skupni politiki“. Socialno-demokratsko „Pravo Lidu“ vidi ves smisel Gautschevega govora v stremljenju, po združenju vseh meščanskih strank proti socialni demokraciji.

Domače vesti.

Radi današnjega praznika ne izide naš list jutri. Prihodnja številka lista izide v petek ob navadni uri.

Umeščenje novega župnika pri Sv. Ivanu. V ponedeljek je bil v škofijski kapeli umeščen za sv. ivansko župnijo dose-danji tamošnji župeupravitelj g. Frančišek Sila. Zanimiva redkost na tem umeščenju je bila, da sta bila navzoča tudi dva brataduhovnika novega župnika, župnik in dekan tomajski, častni kanonik mons. Matija Sila ter konz. svetnik in veroučitelj na državni dekliški šoli na Lipskem trgu g. Jakob Sila. Kakor doznajemo, bo novi župnik prihodnje nedelje gne 5. t. m. po škofijskem delegatu med slovesno mašo ob 10. uri predstavljen svojim sv.-ivanskim župljanom.

Slepec sodi o barvah. V zadnjem času je začel v „Independentu“ neki dr. „Veritas“ razkrivati svojo nevednost o jugoslovanskih stvarih. V številki od minule sobote se je spustil na nedavno temu ustanovljeno hrvatsko pokrajinsko gledališče, o katerem smo že poročali. Kako temeljito je ta list informiran o jugoslovanskih razmerah, dokazuje njegova trditve, da stoji na čelu hrvatskega narodnega gledališča conte Ivo Vojnović, ki se je pa nedavno temu nastanil v — Benetkah! Kakor glede Vojnovića, tako je ta „temeljiti“ poznavatelj jugoslovanskih stvari informiran seveda tudi o drugih jugoslovanskih razmerah! Hrvatska literatura sploh ne eksistira zanj, temveč izdajajo Hrvatje pomanjkljivo in siromašno srbsko literaturo za svojo! Hrvatje da so v literaturi le slepi posnemovalci Italijanov in Nemcev in vsi njih literarni napori da obstoje v slabih in pomanjkljivih prevodih, v kradnji in plenjenju bogatih in starih literatur drugih prosvetljenih narodov. Ali je sploh vredno se s takimi ignoranti pripraviti? Menda ne! Zato piko!

Regnikolska „hrabrost“. Včeraj popoldne se je peljalo z vlakom južne železnice, ki prihaja proti 6. uri zvečer v Trst, 5 Italijanov s skupnim delavskim voznim

listkom za znižano ceno. Bili so fantje v vojaški starosti, rezervisti, ki so bili klicani pod orožje, da odrinejo v Tripolitaniijo.

Vlak je prišel do Nabrežine, kjer bi morali junaki navdušeni za obrambo domovine prestopiti v goriški vlak. Vozni listek se je glasil do Vidma. Štirje so res prestopili, petemu pa, ki je imel skupni listek, pa je hrabrost udarila v hlače in šel je reševati domovino v — stranišče tržaškega vlaka, s katerim se je pripeljal do Nabrežine. Toda sreča mu je bila prav tako mila, kakor njegovim bratom v Tripolitaniiji. Prišel je Turek v podobni konduktarja, in po njem je bilo. Mož je sicer kazal skupni vozni listek, toda konduktar je bil trdosrčen, kakor kak arabski šejk, in hrabri „difensore della patria“, ki ni hotel odriniti 6 kronic globe, je moral kot vjetnik pred sovražnikovega poveljnika, to se pravi pred policijskega komisarja, ki ga je proglasil za vojnega vjetnika, to se pravi, da ga je dal vtakniti v luknjo.

Kaj se je zgodilo drugim štirim junakom, ki so se peljali brez voznega listka dalje, ni znano. Najbrž pa jih je tudi vsled „izdajstva“ njihovega tovariša zadelo kako — razočaranje.

„Požigalčeva hči na Vrdelci.“ Danes ob 5. uri popoldne uprizore na Vrdelci na korist CM. podružnice žaloigro „Požigalčeva hči“. Ko gre za tak namen, menda ni treba mnogo bobnanja. Vsakemu ljubitelju naše dece veleva naravnost dolžnost, da se odzove takemu vabilu mlade podružnice na Vrdelci. Za meščane je pa to tudi prijeten izlet na svež zrak iz zatuhlih mestnih zidov. Pridite uživati veselje v domačem krogu in na vršenje vzvišene narodne dolžnosti!

„Intimni večer“ se bo zvala prva zabavna prireditev „Slovanske čitalnice“ v tem letu, in se vrši v soboto 4. t. m. Vspored je nad vse zanimiv in zabava obeta biti kar najzabavnejša in najintimnejša!

Francoščina se prične poučevati še tekom tega tedna v društvi Cercle Franco-Ilyrien. Kdor se hoče prijaviti k temu kurzu, naj se prihlasi v Čitalnici ali pa pri vratarici Nar. doma. Na mesec se plačuje 1 K, drugih prispevkov ni.

Pred c. kr. izpraševalno komisijo za občne ljudske in meščanske šole v Gorici se prično, kakor smo že sporočili, prihodnji izpiti za vsposobljenje v ponedeljek dne 6. novembra t. l. ob 8. uri zjutraj. — Posebna vabila se ne bodo razpošiljala, nego naj se smatra pripuščenim in povabljenim k izpitu vsak kandidat (ozir. kandidatinja), ki ni bil obveščen v nasprotnem smislu.

Poročilo o občnem zboru NDO, ki je precej obširno, je žal, zaradi pomanjkanja prostora tudi danes moralo izostati. Priobčimo ga v prihodnji številki.

CM. podružnica pri sv. Ivanu vpri-zori danes, v sredo 1. novembra ob 6. uri zvečer gledališko predstavo „Mlinar in njegova hči“ v dvorani „Nar. doma“ pri sv. Ivanu. Igra je že sicer stara in jo je že skoraj vsakdo videl, a ker gre tu za narodno stvar, pričakujemo od zavednih Sve-toivančanov obile udeležbe.

Klub dramatičnih diletantov na Proseku uprizori danes popoldne ob 4. uri v Sokolovi dvorani pri del. društvu znano žaloigro „Na sodni dan“.

Tržaška mala kronika.

Cherchez la femme! Predsinočjem je bila na koncu pomola Sv. Karla mala idila. Na kameniti klopi ob morju je sedel Artur Langenhan, star 24 let iz Gothe s prijateljem in dvema veselim ženskama. Prijatelj se je za trenotek oddaljil, da bi zadostil fiziološki potrebi. Med tem je prismuknil h

klopi Fran Fonda, 25 let star, uradnik v mestnem tehničnem uradu. Ko se je prijatelj Langenhanov povrnil iz svoje male ekskurzije in je zagledal novodošleca, ki se je pritisnil k „gospicam“, je začel seveda prepir, katerega se je vdeležil tudi Langenhan. Beseda je dala besedo in na zadnje se je pričelo tudi delovati z ekstremitetami. Langenhan je sunil Fondo s tako močjo, da je isti padel na tla, kjer je z glavo butnil na tlak. Pritekel je redar, ki je Langenhana aretiral. Fondo pa, ki so se mu pretresli možgani, so odpeljali v bolnišnico. Ni izključeno celo, da se mu je strla senčna kost. Langenhan pa je bil od Fonde ranjen z nožičem na glavi.

Nezgoda na delu. Josipu Chiarappi staremu 56 let, ki je delal v novem pristanišču, je padel na glavo debel tram, ki ga je precej težko ranil. Tudi delavec Ivan Cappon, star 22 let, je ponesrečil pri delu. Zlomljeni sta mu dve rebri.

Podgana ga je vgrizla. Antona Slama, starega 25 let, je včeraj vgriznila podgana v levo roko. Zatekel se je na zdravniško postajo.

Tatvina draguljev. Ivanka Madun, stanujoča v zagati Del pozzo, je naznanila policiji, da so včeraj, ko je bila odsotna, prišli tatovi v njeno stanovanje in da so jej vkradli zlatenine in draguljev v vrednosti 148 kron.

Nagla smrt. Včeraj okolo ene ure popoldne je g. Vinko Covasso, star 45 let, vdovec z dvema otrokoma, stanujoč v ulici Fornace 3, blagajnik pri trvdri Schnabl & Co., šel po Korzu. Ko se je nahajal pri hiši šte. 15, obšla ga je hipna slabost in malone da se ni zvrnil na tla. Nekateri samaritanski pasantje so ga podprli in spremili v bližnjo Pizzuli-Cignolovo lekarno, kjer sta se nahajala zdravnik dr. Atilij Luzzatto in dr. Miro Mitrovič. A nič ni pomagalo; nesrečni gospod je kmalu izdihnil vsled aneurizma. Truplo so odpeljali v mrtvašnico Sv. Justa.

Poskus samomora. Marij Visintin, 23 let star, uradnik brez službe, stanujoč v Bazovici 194, je predsinočjem najel sobo v hotelu Toniato. Tu je izpil arsenično raztopino. Telefonirali so še pravočasno na zdravniško postajo. Zdravniška postaja ga je odpeljala v bolnišnico. Nesrečni mladenič je baje to storil za to, ker je bil brez službe.

Loterijske številke, izžrebane dne 30. oktobra 1911:

Brno:	38	54	42	4	3
Inomost:	12	81	27	62	85

Koledar in vreme. Danes: Vsi Sveti. — Jutri: Sv. Just, patron tržaški, (Veraih duš dan.)

Temperatura včeraj ob 2. uri popoldne + 18° Cels. — Vreme včeraj: lepo.

Vremenska napoved za Primorsko: Semetinja oblačno. Lokalne padavine, temperatura malo spremenjena. Vztočni vetrovi.

Društvene vesti.

Plesne vaje (oziroma šola) v dvorani trgovskega izobraževalnega društva ulica sv. Frančiška 2. I. bodo v sredo in četrtek kakor navadno od 3. do 5. in od 5. in pol do 9 in pol. Prihodnje nedelje bodo v gori imenovani dvorani plesne vaje zjutraj od 10. ure dopoldne.

Telovadno društvo „Sokol“ v Trstu. Odborova seja se bo vršila v petek 3. t. m. ob 9. uri zvečer v društvenih prostorih s sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo odbora in načelnika, 2. Skupnostni. Na zdar!

Št. Jakobska Čitalnica se udeleži oči-cijelno sprejema bratov Srbskih pevcev v nedeljo ob 9. uri dopoldne in zvečer koncerta v „Nar. domu“, zato pozivlja g. pevce, pevke in člane, naj se pridružijo odboru polnoštevilno.

PODLISTEK.

Lucrezia Borgia.

K današnji predstavi Viktor Hugo-ve drame.

Viktor Hugo (umrl l. 1885) je — vsaj Francozi ga imajo za takega — največji francoski pesnik v najširšem pomenu; gotovo pa je najbolj universalna korifeja v francoski literaturi, kajti ustvaril je veliko kakor liriki, dramatik, zlasti pa kakor romanopisec. Viktor Hugo je glavni predstavitelj francoskega romantizma, katerega glavni element je bila borba proti klasicizmu, kakoršen se je bil razvil na Francoskem v „zlati“ dobi Ludvika XIV. in je še životaril kakor akademična obrt sub auspiciis Napoleona. Bila je to borba proste fantazije proti strogi tradicionalni formi, ki je fantaziji puščala le ozko začrtane meje. Viktor Hugo je za časa julijske revolucije dal signal k temu velikemu gibanju in je bil glavni predstavitelj francoskega romantizma v naslednjih dvajsetih letih. Kar zlasti dviga Victor Hugo-a nad njega sovratniki, je lastnost, tako redka pri pesnikih: sila. On je mogoben v podajanju človeških strasti in velikih naravnih prikazni. Polet njegovega jezika očaruje in navdušuje. Na drugi strani ga

karakterizira nagon vseh Romanov k pretiranim, omamljajočim zunanjim efektom. Sploh je Victor Hugo prototip Francoza 19. stoletja. Njegove najbolj znane drame so: „Hernani“, „Le roi s'amuse“, „Ruy Blas“, „Angelo“ in „Lucrezia Borgia“. Njegovi nesmrtni romanl so zlasti „Notre Dame de Paris“, „Les Misérables“ itd. Izmed njegovih lirčnih pesmi naj omenimo zlasti ljubavne pesmi na naslov njegove izvenzakonske ljubice, krasne igralko Juliette Gauvain, ker je to svojo ljubico poskušal opisati v princezinji Negroni v „Lucreciji Borgia“.

Lucrezia Borgia, papeževa hči, je najbolj obrekovana ženska v svetovni zgodovini. Ako bi bilo vse res, kar o njej pravi, pa bi bila kljubu njeni lepoti in izobrazbi pravi monstrum. Mnogo pisateljev, zlasti Anglež Gilbert, je poskušilo opravičevati pred zgodovino to zanimivo žensko prikazen; vsekakor pa treba njene grehe pripisati na rovaš tedanje korumpirane dobe. Njeno legendaro zgodovino je Viktor Hugo porabil za dramo in Donizetti za opero. Samo ob sebi je umevno, da je Viktor Hugo predelal njeno figuro s poetično svobodo, da odgovarja dramatična fabula „Lucrecije Borgia“ le deloma zgodovinski resnici. Tu pa par besed o historični Lucreciji Borgia.

Lucrezia Borgia je bila hči Roderiga Borgia, ki je kakor papež nosil ime Aleksandra VI. Bili so tedaj žalostni časi za

rimsko cerkev. Koncila v Kostnici in Bazileji, od katerih se je pričakovala „reformacija“ cerkve na glavi in udih“, nista bila prinesla toli zaželjene reforme. Kmalu so se zopet po krščanskem svetu oglasile pritožbe o kupljivosti cerkvenih dostojanstev, dispenz in absolucij in ljudstvo je zopet zamrmralo proti vedno rastočim, neznosnim bremenom, ki jih je Rim — kakor je bilo pač tedaj možno — pod to ali ono pretvezo nalagal vernikom, da bi se le povečal posvetni sijaj papeštva in osebno bogatstvo onih, ki so bili pri jasliah. Duševni značaj papeštva se je bil popolnoma umaknil posvetnemu značaju papeške države. Najhujši reprezentant te dobe pa je papež Aleksander VI. (1492—1503), ki je oskrnil najvišje dostojanstvo krščanstva, da bi le zadostoval svojim brezmejnim strastem in onim svoje družine, da bi ugasil žejo svojcev po moči, sijaju in posesti. Končni odpor proti takim razmeram je izbruhnil pod njegovim drugim naslednikom, Levom X.: reformacija, zarja nove dobe...

Papež Borgia je že kakor kardinal prislul po svojem razbrzdanem življenju. Njegova lepa in v obče priznana konkubina Vanozza de Cataneis mu je porodila tri sinove in hčerko, Lucrecijo Borgia. Sicer je Borgia imel sinove še iz drugih razmerij in še kakor papež je dobil sina, ki ga je legitimiral s papeško bulo. Stremljenje tega

močnega, previdnega, prebrisanega, skrajno častihlepnega in nezanesljivega moža, ki mu je bilo vsako sredstvo sveto, je bilo: napraviti iz svoje rodbine mogočno dinastijo. Tako je svojemu sinu Cezarju Borgia, ki ga je najprej oče papež napravil za kardinala, a ki je potem odložil cerkvena dostojanstva in se poročil, pripomogel do velike posvetne moči v Italiji: Cezar Borgia je postal vojvoda Romanje, katero posvetno gospodstvo je čim dalje smisla za znanstvo in umetnost, ki je bil razdoren, zgovoren in spreten, ali tudi zmožen za vsako zločinstvo. Ko je bil še kardinal, je umoril svojega brata Giovanni Borgia in pozneje soproga svoje sestre Lucrecije, Alfonza Aragonskega.

Njegovo sestro Lucrecijo Borgia opisujejo sodobni prijatelji kakor žensko velike krasote in gracije, veleizobraženo in ljubiteljico umetnosti. Bila je večkrat poročena. Od moža Giovanni Sforza se je dala ločiti, naslednjega soproga je ubil njen brat Cesare Borgia in končno je bila žena Alfonza Ferrarskega, vojvoda d'Este, s katerim je imela tri otroke. Njeno ime je postalo razvpito po razbrzdanostih, ki jih je baje uganjala v Rimu. Zlasti se jo obdolžuje krvoskruststva z očetom in bratom Cezarjem. Te strašne obdolžitve pa niso dokazane po sodobnih rimskih pisateljih in bržkone so plod obrekovanja s strani sovražnikov in njenega globoko užajenega bivšega soproga Giovanni

POZOR!! Vsi zavedni Slovenci in Slovenke kupujejo samo pri narodni tiskarji **Križmančič & Breščak, Trst, ulica Nuova 37.**

Izobraževalni odsek ima jutri četrtek ob 6. uri važno sejo.

Salonski orkester je zagotovljen, zato vabimo vse priglase člane in one, ki hočejo še sodelovati v tem orkestru, v petek ob 8.30 v društvene prostore na posvetovanje.

Petje prične zopet v petek. Sprejema se nove pevke in pevce. Ker se vrši v kratkem domača zabava, vabimo vse stare in nove pevce, naj pridejo gotovo v petek k vaji.

Izredna odborova seja se vrši v petek ob 9. uri.

„Sava“, društvo svobodomiselnih slovenskih akademikov na Dunaju ima v petek, 3. nov. t. l. v restavraciji „Schwarzspanierhof“, Schwarzspanierstrasse IX. svoj prvi redni občni zbor s sledečim vsporedom: 1. Čitanje zapisnika, 2. Poročilo odbora, 3. Poročilo odsekov, 4. Poročilo preglednikov, 5. Poročilo delegatov na O. s. n. n. d. 6. Sprejemanje novih članov, 7. Volitve, 8. Slučajnosti.

Nar. del. organizacija.

— Dramatična predstava NDO. „Izobr. odsek“ priredi danes popoldne ob 5. uri rodbinsko dramo v 4 dejanjih „Sin“. Spisal E. Gang.

— Plesni odsek NDO. priredi danes ob 8. uri zvečer prvi plesni venček, ki bo trajal do polnoči.

Naše gledališče.

Danes popoldne ob 4. uri, se uprizori znana Raupachova žaloigra v petih dejanjih:

„Mlinar in njegova hči“

Zvečer ob 8. uri pa uprizori naše gledališče prvič svetovno slavno dramo velikega francoskega klasika Viktorja Hugo:

„Lukrecija Borgia“

Ta predstava se vrši v abonementu.

Na praznik sv. Justa bo samo popoldanska predstava in sicer bo ta dan posvečen naši mladini. Vprizori se:

„Trnjulčica“

pravljica s petjem, plesom in godbo. Sodeluje tudi vojaška godba. Ne le otrokom, tudi starišer je namenjena ta igra, v kateri bodo izvajali pevske točke gca. Janova in gg. Požar in Pany.

„RED IZ NRAVNOSTI“

V poročilo o nedeljski predstavi sta se vrinili dve tiskovni napaki, ki zelo motita in ki naj ju popravimo s tem. V oceni Feliksove vloge naj se čita „izbruh afekta“ (ne pa „izbruh efekta“) in zadnji stavek o „Berti“ naj se glasi: „Nikakor pa ta malenkost ni krati la (ne pa krasila) ge. Dragutinovičevi celotnega vspeha.“ — Ravnotako naj se popravi: „Teta Erna, kakor si jo je zamislila (ne pa zmislila) gca. Železnikova“.

TRŽAŠKA GLEDALIŠČA.

VERDI. Danes zvečer se otvori v tem gledališču dramatična sezona družbe Ando-Paoli-Gandusio z komedijo „La marcia nuziale“.

EDEN. Danes dve varietetni predstavi. FENICE. Popoldne opereta „Grof Luks nburški“, zvečer „Vesela vdova“.

POLITEAMA ROSSETTI. „Knežje dete“ (Das Fürstentkind), italijansko prevedena „La figlia del brigante“. Romantična opera s prologom v dveh dejanjih. Uglasbil Franz Lehar. — Pri Leharju, kakor tudi pri Fallu opazimo razvoj. „Knežje dete“ od njegovih prejšnjih operet se znatno razlikuje z globokostjo, fino izdelano glasbo, ki je tuptam naravnost operna. Le dva sladkosanjstva valčka v I. in II. dejanju, ki so ju morali sinoči ponavljati, spominjata na Leharja iz

Sforza. Sodobni satiri je bilo seveda to obrekovanje jako dobrodošlo. Tako je pesnik Sannazaro predlagal za njen nagrobni napis sledeči zlobni distihon:

„Conditur hoc tumulo Lucretia nomine,
[sed re
Thais, Alexandri filia, sponsa, nurus“.

— Prosto prevedeno: „Tu počiva ženska, Lukrecija po imenu, a v resnici Thais (proslula grška hetera), Aleksandra (papeža) hči, soproga in sinaha.“

Vsekakor ni bila Lucrezia Borgia, kar jej pripisuje tradicija, žena heroičnega in divjestrastnega značaja. V Ferrari je bila celo jako priljubljena pri ljudstvu in celo Ariosto jo je častil.

Toliko o historični Lukreciji Borgia, da bo širšim krogom bolj pomiljiv mišlj, v katerem se vrši Viktor Hugo-ova drama. Razlagati tu dramatično dejanje, zdi se mi odveč. Naj povem le to, da se dejanje vrši deloma v Ferrari, kjer vidimo Lukrecijo kakor ženo vojvode Alfonza d'Este, in v Benetkah, kjer živi njen sin iz njenega ljubavnega razmerja z bratom Giovanni Borgia. Mati ve za sina, sin pa ne zna, kdo je njegova mati. Alfonz d'Este pa sumi v mlademu Gennaro ljubimca svoje soproge. Od tod zapletaj, ki privede do grozotno tragične smrti Lukrecije Borgia.

Rajner.

časov „Vesele udove“. Romantična opera „Knežje dete“ — kakor jo skladatelj imenoval — zahteva dobre pevske moči. In s temi razpolaga družba Caramba v polni meri. Zlasti je sinoči žel obilo aplavza g. Tessari v ulogi kneza Parneškega, ki je obenem voditelj roparske družbe Palikarov. Odlikovali so se tudi gg. Morini, Reni Orlandi in Ivanisi, ki so bili po vsakem dejanju večkrat klicani na estrado. Libreto je zelo romantične osebine s primerno glasbo, brez običajnih operetnih banalnosti. Lepa je nastopna pesem roparjev v I. dejanju, ki je prepletena skozinsko z jugoslovanskimi motivi. Oprema in scenerija sijajna, orkester precizen.

Danes se lepa opereta ponovi.

PALACE HOTEL EXCELSIOR. Danes koncert od 5. do polnoči.

DAROVI

V izraz spoštovanja do g. dr. Rybača radi njegovega truda in vspeha za naš narod, daruje gospa Marija Dekleva K 5 za novo slovensko šolo. Denar hrani uprava.

Škedenjski podr. dr. sv. C. in M. so darovali: g. Josip Sancin 10 K katero volilo svoje pok. matere Antonije Sancin — Kotalj; ga. A. Abram iz Škrbine 2 K, ga. Badalič Franciška 2 K, ga. Beta Vekiet 1 K. G. Širca trgovca pri sv. Ani je daroval 3 kg testenin in 4 in pol kg fižola. Vsem darovateljem priskrba zahvala!

— Za žensko podružnico sv. Cirila Metoda daruje družba o priliki poroke g. Antona Staniča K 7. Denar pri upravi.

Vesti iz Goriške.

Zveza jugoslovanskih železničarjev, podružnica Kanal bo imela v nedeljo 5. t. m. ob 4. uri popoldne v gostilni pri „Carbonu“ v Kanalu svoj II. redni občni zbor z običajnim dnevnim redom. Naprošeni so vsi člani podružnice, da se gotovo udeležijo tega zborovanja posebno še zato, ker bo poročal odposlanec centrale o štadiju rešitve naših zahtev.

Za slučaj, da ne bi bil ob določeni uri zbor sklepčen, se bo vršilo uro pozneje zborovanje ob vsaki udeležbi v smislu § 22. društvenih pravil.

Iz Dutovelj. Pozivljamo c. k. pošto ravnateljstvo, naj zaukaže poštenu uradu v Dutovljah, da pouči svojega pismošo, kako naj dostavlja pisma, da bodo prihajala pravemu naslovljencu, ne pa drugim osebam. Pisec teh vrstic čisto ne dobiva niti tednika, na katerega je naročen. Čemu naj plačujem jaz naročimo, da potem drugi čitajo?! Prosimo torej nekoliko več reda pri dostavljanju poštini pošiljatev. L. N.

Najemninski krajcar se nam torej natovori in sicer v znesku 5%, pri najemninah čez 300 K na leto. Oglejmo si stvar nekoliko bolje, da vidimo, je-li ta davek istinito potreben?!

Magistrat je odposlal mestnega zdravnika v Berolin, da preštudira tam uvedene higijenične naredbe. To potovanje je bilo brezpotrebno. Kaj je bilo treba pota v Berolin?!

Mari ne vidi vsakdo, koliko trpimo radi neznoznega prahu in radi pomanjkanja zdrave vode?! Doma naj bi bil prostofizik v prvi vrsti napel svoje moči in prisilil magistrat do večje snage po ulicah in da filtriranja vode! — Župan Bombig je imel obraza, da je v seji rekel, da se bo voda filtrirala, ako bo to potrebno!! Torej sami ne vedo še, ali je voda pomožnega vodovoda sploh pitna!! In vendar imajo poguma, da bodo za to vodo pobirali davek od goriškega prebivalstva!

Če magistrat tarna nad deficitom, čemu trosi denar za nepotrebna potovanja mestnega zdravnika?! — Dalje je magistrat poslal oddelek goriških gasilcev v Rim, da tam tekmujejo, al resničneje povedano: paradižajo! Kaj je bilo te parade treba ko sami priznavajo da ni cvenka v mestni blagajni!

Magistrat je kupoval palače, glede katerih je bil že v naprej uverjen sleherni Goričan, da bodo pasivne. In vzrok, radi katerega je magistrat trošil ta denar? Kaj briga davkoplačevalce mržnja magistratovcev do nas Slovencev, katera edina je jih dovela do teh kupčij!!

Magistrat vzdržuje konvikte, se ve, izključno italijanske. Vprašujemo, kako se more magistrat predzniti, da trosi miloščine, ko sam nič nima?!!

Istotako se delijo podpore tudi v inozemstvu, osobito v blaženi Italiji živečim. — Da je deželni zbor te in druge stvari primerno ali sploh uvaževal — nikdar ne bi bil dovolil pobiranja „najemninskega krajcarja“ magistratu.

Da bi hoteli ali znali na magistratu štediti, bi mestne finance ne potrebovale novih davkov, torej tudi najemninskega krajcarja ne.

Druge slovenske dežele

Pri občinskih volitvah v Zgornji Šiški je v vseh treh razredih zmagala narodno-napredna stranka.

Vesti iz Istre.

Iz Materijske občine. Ker se je na dopis v št. 299 lista „Edinost“ oglasil g.

Narodna posojilnica in hranilnica v Trstu

ulica Caserma št. 17, pritličje.

VLOGE

na knjižice, vlozne liste in tekoči račun obrestuje od dne vloge do dne dviga po dogovoru s polnimi

4 1/2 - 4 3/4 - 5%

Preskrbuje vrednostne papirje in srečke na obroke po najugodnejših pogojih.

Izplačuje drugje zastavljene vrednostne papirje.

➤ Daja posojila na vrednostne papirje, srečke in vrednote manjšega obsega itd. ➤

ESKONTIRA menice, fakture in račune.

Posreduje življensko in starostno zavarovanje in zavarovanje p. o. t. ognju, v. lomu itd. itd.

PRESKRBUJE VADIJA, KAVCIJE IN ČEKE. MENJAVA VALUTE.

➤ Izdaja štedne listke za delavstvo. ➤

Čevljarska zadruga v Mirnu pri Gorici.

Prodajalna čevljev v Trstu, ul. Barriera vecchia 38.

Ima vedno v svoji zalogi bogato izbero vsakovrstnih čevljev lastnega izdelka za vsaki stan. Toplo se priporoča posebno Slovincem v mestu in okolici, da se pridno poslužujejo domačih izdelkov naše zadruge.

SPREJEMAJO SE TUDI POPRAVE

PRVOMESTNA INOZEMSKA ZAVAROVALNICA, (življensko in

rentno zavarovanje) s sijajnimi premijskimi tarifami in zavarovalnimi pogoji, išče v večjih provincijalnih mestih Kranjske (ozir. Goriške, Gradiške in v Trstu z okolico

zastopnike s pravico inkasovanja

proti primerni kaveiji, kakor tudi lokalne zastopnike.

Zgovorni gospodje z zastopniškimi zmognostmi naj vpošljejo svoje detalirane ponudbe z navedbo zahtev na anončno pisarno „Universal“ Ljubljana pod šifro „javni zavod“.

Čistilo za snaženje čevljev

Zastopstva in zaloga:

Eugen Jurčev, Trst, ulica Arquedotto št. 9.

TELEFON 276 TV.

Trst, Corso 2. Telef. 1071.

Linoleum Haas

Pristni linoleum K 2.50 m²
Podolgate preproge 67 cm. 1.80 met.
Preproge v vseh velikostih z varnostnimi ogli iz kovine 150/200 K 7.90
200/300 K 15.— itd.

Gospodarski predpasniki iz voščene platna K 2.50
Namizni prti 85/115 cm 2.80
„ 65/150 cm 1.80

Površniki iz gumilja od K 20 dalje.

Podrjuhe po 70 stot.
Ovratniki iz kavčuka 50 „
Manšete iz kavčuka 60 „

— Pošilja se tudi na deželo. — 136

Velike nove prodajalnice pohištva in tapetarij

:: Paolo Gastwirth ::

TRST, ul. Stadlon št. 6 - Telefon 22-85 (hiša gledališča Fenice)

Dva oddelka: Fino pohištvo — Navadno pohištvo. Cena zmerne.

Bogata izbira izbira popolnih sob od 300 do 4000 kron. Jedilne sobe. Sprejemne in kadilne dvorane v najnovejšem slogu. — SPECIALITETA: Železno in medeno pohištvo

Bogata izbira vsakovrstnih stolic. — Popolne opreme in posamezni deli.

Zaloga in delavnica za kožuhovalne

F. VIDALI, Trst, via S. Lazzaro 22

Prejemlje naročbe, poprave in čiščenje vsakovrstnih kožuhoval.

Shranjuje kožuhovalne z Jamstvom zoper kakoršno si bodi škodo.

Dobroznana tvrdka manufakturnega blaga

Trst, ul. Nuova 36-38
vogal ul. S. Lazzaro

M. AITE

Trst, ul. Nuova 36-38
vogal ul. S. Lazzaro

opozarja in prijateljsko priporoča svojim cenjenim odjemalcem in slavnemu občinstvu, naj nihče, ki ima nakupiti manufakturnega blaga v svojo lastno korist ne opuste prilike ter obiščejo velikanske zaloge od goraj imenovane tvrdke; kjer se dobiva vedno največja izbira vsakovrstnih manufaktur, za jesen in zimo, in sicer: Blago (štofe) za ženske in moške obleke, barhenta (fuštanja) belega in barvanega, volnene odeje, odeje lastnega izdelka, preproge, zagrinjala (zavese), posteljna pogrinjala, spodnje jopice, kakor tudi vsako drugo telesno perilo. — Vsake vrste in vseh širinah belega platna bombaževine itd. itd.

Vse blago je iz prvih tovarn, najboljše vrste in po najnižjih cenah, tako, da prekosi vsako največjo konkurenco.

Ivan Bubnič, gostilničar in posestnik v Slivju, povdarjam, da trditve tega gospoda ne odgovarjajo popolnoma resnici. Jaz nisem primerjal enih oken s cerkvenimi portali, drugih pa z mišjimi luknjami. Da je pa velika razlika, se lahko prepriča vsakdo na licu mesta. Ko je bila prva soba, ki jo je gosp. Bubnič ponudil v najem, a limine odbila, je on — radi sramote, kakor se je izrazil napram meni — ponudil drugo, ki pa tudi ne odgovarja nikakor svojem namenu. Jaz nisem zahrbrtno postopal napram gosp. Bubniču, kakor trdi on v svojem po-pravku, marveč sem, ko sem potom lista „Edinost“ zvedel, da se v Slivju otvori še drugi razred — pravilno dal na zapisnik v občinski pisarni v Materiji. Ako tajnik ni tega spisal in odposlal dalje, zadevje pri tem tudi Vas, gosp. Bubnič, nekoliko krivde, ker imate kakor odbornik na županstvu besedo.

To je resnica in na Vaše morebitne nove napade ne bom več odgovarjal v listu kjer ni kraj za to. Ako se radi tega čutite žaljenega, pridite osebnostno k meni ter obravnajte z mano, ki sem vam — to vem — težko na želodcu. Leopold Fabjančič.

Razne vesti.

Prebivalstvo Rusije. V zadnjih 50 letih je število prebivalstva na Ruskem silno narastlo. Leta 1858 je bilo 74½ milj., leta 1911 pa že 163 milijonov. Torej se je pomnožilo za 98½ mil. prebivalcev. Narodnostno razmerje je nastopno: 65,5 odstotkov je Rusov, 10,6 odstotkov je turško tatarskih narodov, 6,2 Poljakov, 4,5 finskih narodov, 3,9 je Židov, 2,4 Litovcev in 1,6 odstotkov Nemcev.

Mož, ki ima le polovico možganov. V neki bolnišnici v Stokholmu se nahaja sedaj bolnik, 20letni telesi gardist Blomquist, ki je izgubil polovico možganov. V letošnjem poletju ga je med vajami z ostrimi strelji zadela krogla, ki je prodrla v levo senco, odtrgala komad kosti in izstopila na strani desnega temena. Pri tem je izteklo polovico možganov. Ko so ga prepeljali v bolnišnico, se je pokazalo, da ni bil ranjen noben gibalni centrum možganov in če prav niso imeli zdravniki nobene nade, da bi ohranili gardista na življenju, so ga vendar skrbno operirali. Dva tedna je bil popolnoma v nezvesti, dihal je slabo in so ga morali hraniti umetno. Po tem se mu je pa polagoma čim dalje pogostejše vračala zavest, ni pa mogel več tako dobro govoriti in videti kakor prej. Sedaj je okreval že v toliko, da je — razun da mu je oslabele vid in da se hitro utruja — ostala le ena posledica strela: izgubil je možnost za pisanje in čitanje. Črke se razloča dobro, ne more jih pa zvezati v besedo. Iztekla masa možganov je tvorila namreč spominjevalne centre. Zdravnik dr. Johannson, ki ga zdravi, se pa nada, da se Blomquistu z sistematičnim poukom zopet pridobi to možnost.

Z bojnega polja.

(Izv. poročilo).

Tako, zdaj smo pa tukaj! Sam Bog, da ne bi bili, ker nazaj ne smemo, iz mesta pa — ne moremo. Ne morem si kaj, ampak občutek imam kakor tedaj, ko so me po neki demonstraciji vtaknili v tisto slavno kambrco na tržaški policiji. Mogočno se sprehajamo po ulicah in trgih v Tripolu, ali ven ne moremo, niti če bi hoteli kupiti za dva centezima radiča. Čim si se namreč prikazal malce iz mesta, pa je že pik, pok! — za vsako zelnato glavo ti tiči kak mufti, in zlodji se ne gane z mesta na nobeno lepo besedo, niti če mu deklamiraš ves Dantejev „Inferno“. Skrajno barbarsko ljudstvo! Takim ljudem bi morala policija enostavno prepovedati nositi orožje. To je vendar škandal in proti vsakemu mednarodnemu pravu! Ampak izučimo jih, te barbare obrbite! Naš general že cel teden manovrira z našim poljskim topništvo okrog in okrog Tripola, da Turki že kar debelo gledajo za svojimi zelnatimi glavami in ugičlejo, kaj neki bo iz tega, in: stavišjo med sabo ogromne svote, kateri top da se prvi zarije v pesek, in kateri konj se prvi prekopicne. Rešpekt torej že imajo pred našo uniformo, ali streljajo pa še zmiraj te mrhe potepinske. In če pojde to tako dalje, pridemo še ob vso vojno slavo. To pa ne gre! Mi smo turškemu sultnu napovedali boj, pa ne njim! On naj se brani, če ga je volja! V Tripolu pa naj nas enkrat za vselej puščajo na miru, drugače bodo naši poslanci v Rimu še primorani interpellirati o tej stvari.

Še hujši rešpekt pa, nego ga je moglo zbuditi naše bombardiranje in parada našega topništva, je vtil v te moslimske duše naš kapitan Moizo, ki je celih deset minut frčal z letalnim strojem po zraku in pri tem splašil sto beduinskih gosli. Ah, kako so nam duše utripale pri tem njegovem junaštvu! Vsak hip smo se bali, da telebne iz zračnih višin ter zlomi vrat sebi in še komu drugemu. Ali vse je šlo gladko po programu, tako, da smo z lahkim srcem brzojavili „Piccolo“: „Vtis Moizovega poleta velikanski po vsem Tripolu. Bil je pravi dokaz nepremagljive sile, junaške Italije. Kdo neki se bo z nami bojeval, ko znamo

tako imenitno — frčati?! „Piccolo“ je naredil krasen članek iz te brzojavke, češ: ko so nas Tripolitanci videli frčati, so vsi odfrčali. To je sicer popolnoma resnično: le še za onimi zelnatimi glavami ti čepe te hajduške duše! In če se jim človek preveč bliža — pik, pok! — turški bob! To so prave surovine.

Vendar se je obrnilo od včeraj sem mnogo na bolje. In to sem povzročil jaz. Le glejte me, le. Jaz Giordano Bergovicchio sem junak dneva, in čas je že, da podro Tržačani tisti japonski hlev pred „Narodnim domom“ ter postavijo tamkaj moj spomenik z napisom:

„A Giordano Bergovicchio prode, eroe salvatore armi italiane Tribolitania terribile.“

Zadaj po slovensko (za kofetarje v „Nar. domu“):

„Giordano Bergovicchio neustrašnemu junaku rešitelju italijanskega orožja v Tripolu z vso solato.“

To je pa prišlo takole:

Era una bella notte d'autunno, mesec je blestel in s srcem, polnim patrijotičnih čustev, sem večerjal svojo polento s sardelami, se sprehajal po naši „nuova Italia“, ki je pa začasno tako tesna, da mi je narkrat zmanjkala pod nogami, in da sem zašel med one usodepolne zelnate glave:

„Stoj!“ je zavpil nekdo v temi. Križana majka, zona me je spreletela. Štiri ali pet muftijev je stalo pred mano, ki so me gledali tako grdo, kakor da bi bili vsi vpisani v „Narodno delavsko organizacijo“. In puške so držali v rokah, in... „Po meni je!“ sem si mislil; ali koj sem se spomnil, da ne nosim italijanske uniforme, in da se morda vendar še rešim.

„Ti si Italijan!“ je zagrmel bradat medved nad mano v slabi italijanščini.

Zdaj ali nikoli, sem si mislil, in izbral vojno zvijačo, ki ni nikakor nečastna, samo da bi je kdo napačno ne tolmačil.

„Boga mi!“ sem se zadržal po hrvaško. „Jaz nisem Italijan, jaz sem Hrvat, domovine sin!“

„Kaj Hrvat?“ so se zavzeli peklenščaki, pa me vprašali: „Ali vas je kaj več Hrvatov v mestu?“

„Boga mi, kakor listja in trave!“ sem pritrtil.

„Hrvat, junaci!“ je pomigal bradat in me potrepil po rami. „Le vrni se, sinko!“ Proti svojim obrnjen pa je zaukazal: „Še danes se umaknite za dva kilometra od mesta. V Tripolu so tudi Hrvatje.“

Odkuril sem brzih krovč. Nu, zdaj pa povejte, je-li zaslužim spomenik ali ne?

Od tega večera naprej imajo naše sprednje straže mir. Jaz pa se povrnem najmanj kakor „cavaliere“. To boste gledali!

Ci siamo! V novi Italiji smo, a godi se nam kakor kokošim, ki so prej silile v kurnik, zdaj pa bi rade zlezle zopet ven. To je že prava — tribolazione.

Bog vas ohrani pri zdravju!

Giordano Brković
(Zvršetek.) mazziniano eroico.

MALI OGLASI

MALI OGLASI se računajo po 4 st. besedo. Priloge se računajo enkrat več. Najmanjša pristojbina znaša 40 st. Plača se takoj inšer. oddelku.

Prodajo se po ceni borovci. Oglasiti se treba v ulici Sette Fontane št. 46. 1918

Meblovana sobica se odda v ulici della Guardia št. 27, IV. n. levo. 1919

Modistinja ima zgotovljene elegantne klobuke, prenavlja po zmernih cenah. Via Nuova 45, I. n. 1844

Jurist išče službe v kaki pisarni. Naslov pove ins. odd. „Edinosti“. 1916

Čevljar išče zanesljivega pol-delavca. Gostilna Gombac, Vrdela. 1914

V mestu izučena šivilja išče nastavljenja v kakem modnem salonu. - Ponudbe pod „Šivilja“ posterestante, Via Stadion, Trst 1913

Važno za mesarje! — Občina Naklo prodaja bika. — Dražba se bo vršila dne 3. novembra t. l. ob 2. in pol pop. na Vatrovljah. 1907

Slovanske igralne karte prodajajo v Trstu: knjigarna J. Gorenjec, ul. Caserma 16., Gregor Zidar & O., Rocol 263, tobakarna Segolin, ulica Industria (Sv. Jakob) in v Sežani: Fran Stofla, trgovec. v Kozini: Ivan Dekleva. 1472

Švicarske veznine, vsakovrstno platneno blago, damsko in moško perilo, oprave za neveste, zaloga vzorcev. V. Commerciale št. 3, polunadstropje. 1903

Kislo zelje prve vrste 100 kg b. to kron 24—30 kg b. to kron 7 80. Krastavec, peveroz, itd. pošilja s povzetjem Anton K. Linek - Znojmo (Česko). 8150

Josip Trampuš Trst, ulica Industria št. 3 (Sv. Jakob) priporoča svoje pekarije. Večkrat na dan svež kruh. — Zaloga moke vsake vrste iz prvih mlinov. Vino in likerji v steklenicah. Sladice in bliskoti.

„filla Fiducia“

Velika zaloga izgotovljenih oblek za moške in otroke

Trst - ul. Scorzeria št. 4 (vogal ul. Arcata).

Paletots iz črnega sukna močni za moške od K 18— dalje
Ranglan modernih vzorcev in iz angleškega blaga 27—
Moške obleke modernih vzorcev iz dobrega blaga 19—
Deške 14—
Paletot za otroke v modernih barvah 11—
Otroške obleke v vseh barvah in oblikah 6—
Moške hlače iz sukna 5—

Vse po tovarniških cenah.

Tovarna zrcal P. REVEL

odlikovana na razstavi v Rimu leta 1911 z zlato kolajno in križcem velike nagrade, na mednarodni razstavi v Parizu z zlato kolajno in veliko nagrado

TELEFON 313, rim. II. TRST, ulica Giulia št. 41. TELEFON 313, rim. II.

Kristali, zrcala, stekla, brušenje, posrebrevanje, smirkanje, preigibanje, dekoracije na kislini in smirek.

Reklamska ogledala. Vezanje z medjo in nikljem. — SPECIJALITETA: Posrebrevanje zrcal, ki se ohranijo pred vlažnostjo. Kompletna garniture kristalov in ogledalov za prirejevanje novih trgovin.

Hans Schmidt
tehnični zobozdravnik

TELEFON TRST
št. 1085. ul. della Zonta št. 7. I.

Guerino Marcon
Trst, via Belvedere št. 13.

Zaloga vsakovrstnega
ogljja in premoga.

Pozor Slovenci!

Nov veliki dohod moških, deških in otroških oblek za poletje. Velikanski izbor blaga za obleke po meri po cenah brez konkurence v dobroznani trgovini

„ALLA CITTA' DI TRIESTE“
Trst, ulica Giosue Carducci št. 40 (prej Torrente)

Obleke za moške iz blaga od K 13—48
Obleke „ „ platna „ 4—18
Obleke za dečke iz blaga od K 10—28
Obleke „ „ platna „ 6—12

Velik izbor oblek za otroke od K 2—14—14
Zaloga hlač, srajc, delavskih srajc itd. itd.

ALLA CITTA' DI TRIESTE
Trst, ulica Giosue Carducci št. 40 (prej Torrente)

Dobro jutro! Kam pa kam?

„Grem kupit par čevljev.“ — „Ako hočete biti dobro postrežen, Vam svetujem, da greste

v ulico Riborgo št. 31
(„Al buon Operaio“)

tam dobite vsakovrstno obuvalo od najfinejše do najnavadnejše vrste po nizki ceni. SVOJI K SVOJIM! — Priporoča se lastnik

M. IVANČIČ.

Doktorica :: Klara Kukovec
ima SVOJ AMBULATORIJ
za ženske in otroške bolezni
v Trstu, Piazza della Borsa 7, II.
Ordinuje od 3—4½ ure pop.
Stanuje pri Sv. Ivanu (Vrdela) št. 1049.
TELEFON 19-86.

Zajamčeno solidno POHIŠTVO

G. KERBLER, Via Molino a vento 7.
Zamenjuje novo pohištvo za rabljeno, kupuje rabljeno pohištvo in tapetarije. Naročbe po dopisnici. Najzmernejše cene.

Zaloga obuvala

in lastna delavnica
MATIJA PAHOR, Trst
ulica Arcata št. 19

Velika izbira čevljev za moške, ženske in otroke. — Sprejema naročila po meri ter tudi popravlja :: po jako nizkih in zmernih cenah.

Popolen repertoar!

„Angelo“ „Fonotypia“

Ceniki na zahtevo!

Prodaja na obroke!

Pozor!

Opoldne in zvečer abonement, zelo ugodno, izborna kuhinja in budjejoviško pivo (nič glavobola). Zmerne cene.

Restavracija-Hôtel Balkan (:Piazza: Caserma)

Italijanska pravna fakulteta.

Govor poslanca dr. Otokarja Rybára v seji državnega zbora dne 24. oktobra 1911.

(Po stenografičnem zapisniku).

Visoka zbornica! Vprašanje ustanovitve vseučilišča ali pravne fakultete z italijanskim predavalnim jezikom je pač res šolski zgled za to, kako brezmiselne in za avstrijske razmere absolutno neprimerne so one zakonske določbe v Avstriji, ki urejajo ustanavljanje in vzdrževanje šol. V tej visoki zbornici je težko, da bi bil z izjemo nekaterih šovinističnih nemških nacionalcev in nemških radikalcev kak poslanec, ki ne bi priznaval Italijanom pravice do ustanovitve vseučilišča, oziroma fakultete v Avstriji. Konstatiram to, dasiravno sem sicer oster narodni in politični nasprotnik primorskih, posebno pa liberalnih Italijanov, priznavam to brez pridržka in moram poudarjati, da smo Slovenci in Jugoslovani vedno, tudi tedaj, ko smo stali v najstrožji opoziciji proti zakonski predlogi o ustanovitvi italijanske pravne fakultete, principiarno priznavali upravičenost italijanske zahteve. Bili so merodajni posebnosti vzroki, ki so nas privedli do tega, da smo stopili tedaj v opozicijo proti tej zakonski predlogi in da tudi danes ne zavzemamo proti njej ravno prijaznega stališča.

Rekel sem, da je naravnost nesmiselno, kako so urejene določbe, ki uravnavajo ustanovitve in vzdrževanje šol v Avstriji. To je tudi res. Gospoda moja! Italijani so, dasiravno, kakor sem že poudarjal, le nekaj malo poslancev, le nekaj malo faktorjev nastopa proti ustanovitvi italijanske pravne fakultete, prisiljeni potovati od Poncija do Pilata, prositi za glasove, in si pridobivati simpatije in naklonjenost vlade, da spravijo to zahtevo v razpravo, kar pa je seveda še daleč, da jo tudi dosežejo. V enakem položaju se tudi nahajajo drugi narodi. Ne godi se samo Italijanom tako, da ne morejo doseči svojih šolskih zahtev, tudi drugi narodi, z izjemo večinoma privilegiranih Nemcev in večinoma tudi Poljakov, so v istem položaju, da morajo potovati od drugega do drugega in se boriti za izpolnitev svojih zahtev in morajo večkrat tudi beračiti. Ta položaj je nevreden, ker je sramotno, da se morajo šolske zahteve zastopati na ta način in se morajo na ta način boriti zanje. Če Italijani čutijo danes to za nevedno — in čutijo to — morajo pomisliti, da smo mi napravili v istem položaju, da, da je naš položaj še mnogo nevednejši, sramotilnejši in zaničljivejši. Kajti medtem, ko so oni s svojo vseučiliščno zahtevo odvisni od milosti zbornice in vlade, smo mi na Primorskem odvisni od milosti ravno istih Italijanov, ki nas tu prosijo za naše glasove. Zato je tudi umljivo, da njihovi zahtevi po italijanski fakulteti, kakor jo v principu priznavam za upravičeno, ne prinašamo istih simpatij, kakor morebiti zastopniki drugih slovanskih narodnosti. Če se pa vzlic temu pri zadnjem glasovanju nismo upirali Concijevemu predlogu, temveč smo celo deloma glasovali zanj, ima to svoj povod v tem, da tudi mi čutimo sramotilnost in nevednost ravnjanja nemškonacionalnih poslancev. Tudi mi moramo pripoznavati, da nemški nacionalci kažejo tu prepotenco, proti kateri moramo nastopiti vsi. V tem boju, ki ga bojujejo tu Italijani, nismo hoteli podpirati onih, ki tudi proti nam nastopajo tako prepotentno. Posebno pa je zvenela kakor zasmeh beseda poslanca Pollaufa, ki je označil zahtevo po ustanovitvi vseučilišča za frivolnost. Ta beseda je značilna za mnenje in mišljenje nemškonacionalnih poslancev. Za frivolnost označujejo zahtevo po šoli.

Videli smo, da nemškonacionalni poslanci nastopajo iz nacionalnega šovinizma ne samo proti italijanskim zahtevam, temveč še veliko bolj proti našim šolskim zahtevam, in to ob vsaki priliki. Da, vzpostavili so naravnost dve načeli. Eno načelo se glasi: pripustiti se ne sme nobena nemška visoka šola v Avstriji, in to ne samo ne italijanska, temveč, kakor sem že poudarjal, sploh nobena nemška, torej tudi ne slovenska, ne druga češka in ne maloruska visoka šola v Avstriji. Drugo načelo pa obstoji v tem, da se na Dunaju ne sme otvoriti nobena nemška šola.

Prvo načelo, da se ne sme v Avstriji pripustiti nobena nadaljna nemška visoka šola, vzbuja naravnost ogorčenje, kajti Nemci, ki so, kar zadene njihove kulturne težnje, že popolnoma nasičeni, nam hočejo odreči višjo izobrazbo v naši materinski, hočejo imeti vse zase in nam hočejo dati absolutno ničesar. Padla je tu beseda o tovarnah uradnikov in o konkurenci, ki bi jo delali absolventi, prihajajoči iz teh tovarnih uradnikov, nemškim uradnikom. (Posl. dr. Gregorin: To dokazuje nizkotno mišljenje!) Popolnoma prav, to je res tako nizkotno mišljenje, da

bi res ne zasluži, da bi se odgovarjalo nanje. Nemci imajo v Avstriji popolnoma privilegirano mesto in hočejo zraven imeti tudi še vsa uradniška mesta; hočejo, da bi mi le molčali in ubogali, oni pa da bi nam kot uradniki zapovedovali. Proti takemu načelu, taki zahtevi moramo nastopati kar najodločnejše, ne glede na to, da je res naravnost grdo, da gospodje zahtevajo za svoje sinove boljša uradniška mesta, nam pa najmilostljivejše dovoljujejo morda kaka mesta uradnih slug ali cestnih mostrov. Hočejo, da bi samo njihovi ljudje absolvirali vseučilišče in potem zavzeli udobne sinekure v ministrstvih in centralnih uradih. To je princip, proti kateremu se moramo boriti vsi združeno.

Če sem to omenil tu, nikakor nočem strem izjavljati ali izrekati, da smo proti nemški znanosti, kulturi in literaturi, nasprotno, brez nadaljnjega priznavanja prednosti in visoki razvoj, ki ga je dosegla nemška znanost in literatura. Toda četudi priznavamo to in četudi hočemo pripustiti, da smo tudi deloma živili nemško izobrazbo in da smo se izpopolnili s to nemško izobrazbo, se vendar ne moremo zahtevati od nas, da naj se zaradi te nemške izobrazbe, ki smo jo deloma živili, in zaradi zahvale, ki smo jo dolžni nemški znanosti in literaturi, odrečemo svoje narodnosti. Spoštujemo nemško kulturo, znanost in literaturo, toda nočemo postati Nemci, temveč hočemo ohraniti svojo narodnost in hočemo s pomočjo te literature in znanosti in s pomočjo naše literature in kulture izobrazevati in postati enakopravni avstrijski državljani.

Kar zadene drugo zahtevo, drugo načelo, da naj se na Dunaju ne odprejo nemške šole, in sicer niti zasebne šole ne, je tudi to načelo naravnost odvrtno in obenem tudi popolnoma nezakonito. (Medklici.) Za sedaj nočem nikakor govoriti o vprašanju sedeža italijanske pravne fakultete. Toda načelo, da se ne sme na Dunaju ustanoviti nikaka nemška šola, pa moramo pobijati tudi mi Slovani. Jaz za svojo osebo bi bil zelo zadovoljen, ako bi se naša bodoča slovenska pravna fakulteta ustanovila tu na Dunaju. Ne bi se nikakor kapriciral, da bi prišla ta fakulteta v Ljubljano ali sploh kako slovensko mesto. Toda vprašanje sedeža je stvar, ki zadeva do gotove meje samo Italijane, in zasedaj, kakor sem že rekel, ne mislim govoriti o tem. Toda načelo, ki se je tu z nemške strani postavilo tako odkrito in brez vseh ovinkov, se ponavlja tudi v časništvu, na zborovanjih in v društvih do ekscesa, pri čemer se celo predrznejo groziti z uličnimi demonstracijami, da celo z revoltami, kakor je to storil poslanec Wedra. Na to grožnjo seveda ministrski predsednik ni reagiral tako, kakor je reagiral tu v zbornici na govore socialno-demokratskih poslancev, ki jih govore na zborovanjih. Ta bojni klic, ta grožnja z ulico, z uličnimi demonstracijami ni dobila odgovora, najbrž ker gre tu za člana državo vzdržujočih in red ljubečih nemških strank. (Veselost in „prav dobro“!)

Je pa tudi nekaj čisto posebnega, da se zastopniki Dunaja in tudi drugi nemški poslanci, ki vidijo v Dunaju svoje politično in kulturno središče, tako upirajo ustanovitvi nemških šol na Dunaju. Ako bi bil Dunaj samo glavno mesto nadvojvodine nižje-avstrijske, potem bi se morebiti človek še mogel sprijazniti s tem stališčem, ker pa hoče biti Dunaj glavno in stolno mesto cele države in ker se je ona stranka, ki ima tudi še danes večino na Dunaju, kazala do zadnjega časa kot državna stranka, je gotovo zelo čudno, da ti ljudje, ta stranka in da sploh Nemci, ki smatrajo Dunaj za glavno mesto cele države in tudi hočejo, da ga tudi drugi smatrajo za to, hočejo s svojo opozicijo potisniti to mesto na nivo provincijalnega glavnega mesta. Je pa tudi čudno, da se Nemci ustavljajo temu, ko je vendar znano, da so ravno Nemci navezani na gostoljubnost drugih narodnosti. Saj je vendar znano, da ravno Nemci žele povsod, kjer se nahajajo v državi ali tudi zunaj države v večjem ali manjšem številu, da se njihovi otroci vzgajajo v nemškem jeziku. Tu v Cislitvaški so krozovine, kjer Nemci, dasiravno ni tamkaj absolutno nikakega nemškega domorodnega prebivalstva, zahtevajo za šole in jih tudi določijo. (In jih tudi imajo!) Da, in jih tudi imajo!

Omenjam le, da so Nemci na primer v Dalmaciji, ki je čisto slovenska dežela z majhno italijansko manjšino, že dosegli, da jim je država ustanovila šole.

Omenjam Trst.

Trst sicer v najnovejšem času prikazuje kot bodočo nemško južno luko, kot avstrijski Hamburg (Veselost), toda do tedaj je, upajmo, še daleč. Za sedaj se bodo pač Nemci morali zadovoljiti s tem, da je Primorje slovansko in italijansko in da v cellem Primorju ni nikakega nemškega domorodnega prebivalstva, da ni niti enega nemškega kmeta v Primorju, in ravno kmet je tisti, ki poglavitno daje karakter deželi. In v Trstu, gospoda moja, imajo Nemci cel kup ljudskih šol, nemško višjo gimnazijo, nemško realko in nemško realno gimnazijo. (Medklici.) Če bi se mi hoteli postaviti na stališče Nemcev, kaj bi se zgodilo s temi Nemci, ki se nahajajo v Dalmaciji, v Trstu, v Trentinu, v Galiciji, ki žive tam v diaspori? Vsi ti Nemci bi izgubili nemški pouk in bi se znašli v položaju, v kakršnem so Slovani na Dunaju in v kakršnem se nahajamo mi Slovenci v Trstu, kjer smo doma o čemer pa bom govoril pozneje. Toda Nemci zahtevajo nemške šole in jih tudi določijo ne samo tu v Avstriji, temveč celo v inozemstvu in tudi tu zopet na državne stroške. Morda ni znano, da je postojala v Carigradu nemška šola. V tem letu pa je avstrijska vlada prevzela učitelje na nemški ljudski šoli v Carigradu na svoj račun. (Čujte! Čujte!) Nemci zahtevajo nemške šole celo v Parizu in povsod, kjer se sploh nahajajo, in tu se pa branijo, da bi se v državnem glavnem in stolnem mestu, torej v prestolnici te narodnostne države, ustanovljale nenemške šole iz privatnih sredstev! To je stališče, ki ga je treba obsojati kar najodločnejše in ki Nemcem ne samo ni v čast, temveč jim tudi lahko škoduje. Kajti na ta način le opozarjajo ljudstvo v nemških kronovinah, ki sem jih omenil prej, na to, da Nemci povsod zahtevajo zase privilegirano mesto in je tudi živijo s strani vlade in da je to velika, da največja krivica, ki se more zgoditi nemškim avstrijskim narodnostim.

Nemci bi torej morali v svojem lastnem interesu, v interesu onih nar. svojih pripadnikov, ki bivajo v nemških kronovinah in nemških državah, skrbeti za to, da ne dobe nadvlade šovinistični ultraradikalni elementi in da se omogoči nemškim narodnostim na Dunaju, da si vsaj na svoje lastne stroške ustanove in vzdržujejo svoje šole. (Zelo prav!)

Toda, gospoda moja, Nemci navajajo proti temu, da bi iz tega vzrastla velika nevarnost za nemški značaj Dunaja. (Poslanec Exner: To bi moral Dunaj stati na zelo slabih nogah!) To sem hotel reči. Nemci se boje, da bi se Dunaj, kakor se izražajo, v najkrajšem času ne počel. (Veselost.)

Ako je nemški značaj Dunaja tako slab, da ga more uničiti že par čeških ljudskih ali celo ena sama češka ljudska šola na Dunaju, potem tega nemškega značaja sploh ni (Medklici.), potem stoji na zelo slabih nogah, in potem sploh ni vreden, da ga Nemci sploh branijo. (Poslanec Exner: Na Dunaju postoji grško-turška šola s 13 otroki in ima pravico javnosti, češka šola s 1000 otroki, ki postoji že 25 let in fundirano vedno popolnoma korektno, pa ne dobi pravice javnosti!) Popolnoma prav! In potem še nekaj.

Imamo zakon, ki nas ščiti v tem oziru; imamo vendar državne osnovne zakone, in ravno tiste stranke, ki se prikazujejo kot državno vzdržujoče, podkopavajo veljavo in avtoriteto teh državnih zakonov. (Pritrjevanje.) Stranka, ki dela kaj takega, ki nastopa proti državnim osnovnim zakonom, je stranka, ki razdira vsako avtoriteto, ne pa agitacije, ki se omenjajo tu v zbornici. (Pritrjevanje!)

In ker imamo te državne osnovne zakone in ker smo avstrijski državljani, imamo pravico, da smemo zahtevati, da uživamo varstvo za naše težnje; kajti ali smo avstrijski državljani, in potem se mora zakon uporabljati tudi za nas; ali pa nas hočejo ponižati v državljane druge ali tretje kategorije, potem se pa ne smete čutiti, da imajo gotovi radikalnejši elementi med Nemci o avstrijskem patriotizmu drugačne nazore, kakor na primer člani veteranskih društev. (Veselost!)

Gospoda moja! Vsa ta razmotrivanja so nas dovedla do tega, da v oni seji nismo nastopili proti Concijevemu predlogu in smo deloma celo glasovali zanj. Videli smo, da se je nemškonacionalno gibanje v zadnjih letih porastlo na neverjeten način, videli smo in vidimo z lastnimi očmi, da postajajo nemški nacionalci v svojih težnjah in zahtevah po hegemoniji vedno drznejši, vidimo, da hočejo Nemci popolnoma odkrito, posebno

v zadnjem času, uresničiti svoje težnje po zatiranju nenemških narodnosti, da, da posegajo v zadnjem času še dalje, kakor so že posegali pod meščanskim ministrstvom.

Gospoda moja! Omenil bi tu nekaj, kar sicer ni v nikaki zvezi s predmetom, ki je v razpravi, kar je pa značilno za duh, ki vlada celo v justični upravi na jugu. Gospodje ste morda čitali, da je pred kratkimi dnevi predsednik deželnega sodišča v Ljubljani, dvorni svetnik Elsner, izdal odlok na svoje uradnike, torej sodne uradnike, kjer jim najostreje ukazuje, da morajo ne samo v službi, torej pri sejah, temveč sploh ob vsaki priliki, ki je v kaki zvezi s službo, uporabljati edino le nemški jezik. (Čujte! Čujte!) Pride še lepše! Včeraj šele se je izvedelo za odlok istega deželnosodnega predsednika Elsnerja, s katerim je zapovedal uradnikom, in ne samo uradnikom, temveč tudi pravnim praktikantom in celo odvetniškim koncipientom, da morajo uporabljati v sodnem posloju samo nemški jezik (Čujte! Čujte!) razun v občevanju s sirankami; da, celo pri privatnih predstavljajih — to je omenjeno izrecno — v notranjosti sodnega posloja in sploh ob vsaki priliki naj uporabljajo nemški jezik. (Klic: Odkod je prišla ta možak?) Bil je že tam. To je tako neverjetno, da tudi jaz nisem mogel verjeti prvem trenutku, toda potrdilo se mi je, da je resnično. Ta gospod torej ne pozna samo nekega uradnega jezika, temveč pozna tudi neki nemški občevalni jezik. Uradniki sploh ne smejo govoriti drugače kakor nemško, ako nočejo zapasti disciplinarni preiskavi.

Gospoda moja! Gospod justični minister, ki tako uvaža varstvo avtoritete zakonov, ima tu najlepše polje, da udeleži to svoje spoštovanje do zakona in da razmeti gospodu deželnosodnemu predsedniku Elsnerju v Ljubljani, da še ne živimo Nemčiji, temveč v Avstriji in da postoj Avstriji člen 19., ki zagotavlja enakopravnost vseh deželnih jezikov tudi v javnem življenju (Medklici) in tembolj v zasebnem.

Po tem ovinku prehajam torej k drugemu delu svojih izjav, ki naj se bave s tem, zakaj mi Jugoslovani dosedaj in tudi sedaj ne moremo kazati napram Italijanom, zlasti pa napram italijanskim liberalcem, Primorju takih simpatij in jih tudi ne moremo gojiti, kakor morda drugi Slovani. Kakor mi je po teh besedah, ki sem jih izgovoril, žal, moram vendar konstatirati, da naši italijanski liberalci v Primorju niso za las boljši od nemških nacionalcev in nemških radikalcev, da, v gotovem oziru še hujski, ker imajo, kakor se to tudi kaže, neverjetno, v gotovem oziru večje torišče, več moči kakor celo Nemci.

Nemci so v Avstriji privilegirani narod. (Posl. dr. Pollauf: Ali verjamete to? — Veselost in medklici.) Za tako naivnega kolega, vas nimam, da bi ne razumeli tega. Saj vendar sami trdite, da vam gre z vsem rom na zgodovino in kulturo odlično mesto v tej državi. (Posl. dr. Pollauf: To je rekel celo Badeni, toda ne dela se tal.) Badeni je napravil Nemcem in nemški kulturi edino le poklon, drugega pa nič! (Posl. dr. Pollauf: Badeni je vedno pravil, da morajo Nemci igrati ulogo prvi inter pares!) Inter pares! (Posl. dr. Pollauf: Toda prvi!) Ako se, gospoda moja, dovoljite z mestom prvi inter pares, budi tudi mi za to. Toda Nemci hočejo več, hočejo nas ponižati v helote. (Klici: Ho, da bi mi ne bili „pares“, temveč „parij Res, hočejo, da postanemo sužnji. Saj s tu izreklo, da tovarne za uradnike škodijo Nemcem, da delajo konkurenco nemškim uradnikom. (Posl. dr. Pollauf: Seveda, ker nam vdirajo v nemško jezikovno ozemlje! — Medklici!) Gospod kolega Pollauf, da vdramo v nemško ozemlje (Smeh!) Kdo se neki smeje taki trditvi? Omenil sem že prej, da v Primorju ne ekzistira niti en sam nemški kmet, da se nahaja v Primorju niti eden domoroden kmet, da je to čisto slovanska dežela, v kateri se nahajajo italijanska mesta. Toda, gospoda moja, pogledajte si uradništvo vseh dikasterijah v Primorju! Ogledite si primer osebe pri železnicih in videli boste, da je tu stotine in stotine nemških uradnikov, toda komaj 20 ali 30 slovenskih. (Posl. Jarc: Vsa boljša mesta imajo ot.) Ne samo boljših mest, sploh imajo vsa mesta do ogibalnega čvaja. (Poslanec Pollauf: Ogledite si razmere pri dunajski pošti, pri dunajskih uradih! — Klic: Jarkovno znanje! — Posl. dr. Pollauf: Ni ni treba na Dunaju!) Gotovo ga je treba! (Posl. dr. Pollauf: Ne, ni ga treba!)

Ravno na Dunaju kot centrali mnogojezične države je treba jezikovnega znanja. (Posl. dr. Pollauf: Dunaj je glavno mesto Niževajstriske!)

Gospoda moja! Povrniti se moramo k predmetu. Izjavil sem, da Italijani in sicer italijanski liberalci v Primorju nastopajo proti Slovanom ravno tako sovražno in morda še sovražnejše kakor nemški liberalci in nemški nacionalci, nemški radikalci in vsenemci in in kakor se pač imenujejo. In to tudi dokazem.

Gospoda moja. V Primorju je slovensko prebivalstvo v večini. Kakor sem konstatiral že prej, so samo nekatera obmorska mesta in Furlanija na Goriškem ter tri ali štiri vasi okrog Rovinja v Istri italijanske, drugače pa je cela dežela slovenska, in sicer slovenska in hrvatska. In ravno šolske razmere v Primorju niso samo prežalostne, temveč naravnost škandalozne in sicer po krivdi italijanskih liberalcev.

Kar tiče Istro, so pred osmimi ali devetimi leti... (Posl. Mandić: Za Gošsa!) ...da, za Goessa, Italijani in Slovani ob sodelovanju vlade ugotovili, da manjka v Istri 120 slovenskih šol — to se pravi, z ozirom na prebivalске razmere bi bilo treba 120 ljudskih šol, da bi se ugodilo najnujnejšim potrebam — in potem se je dogovorilo, da naj se z ozirom nato, da ustanovitev teh šol naravno zahteva precej veliko sredstev, otvora vsako leto tri šole — gotovo zelo malo, toda z ozirom na finančne razmere do gotove meje umljivo, dasiravno bi se prav pri šolah ne smelo štediti tako zelo (Res je!); za orožje in opremo vojaštva imajo vedno dovolj sredstev. Slovani pa so bili zadovoljni, da se otvori vsaj v doglednem času zadostno število slovenskih šol.

In sedaj, gospoda moja, bodele vprašali, koliko takih šol se je odprlo odtodaj. Odgovor se glasi, da so se odtodaj pač odprale italijanske šole, toda slovenska pa niti ena ne! (Cujte! Cujte!) Tako drže gospodje italijanski liberalci svoje obljube! Toda stvar je še lepša! Gospodje so zakrivali naravnost prekršitev besede in pogodbe!

Lani je šlo namreč za to, da se prevzame po pulski občini v Puli ustanovljena srednja šola v državno režijo. Šola je bila namreč Italijanom nekoliko predraga in našli so pot k vladi, ki jo sicer najljubejše napadajo v svojem časopisu in svojih zborovanjih, in prosili so avstrijsko vlado, da prevzame to srednjo šolo. Vlada — ne vem, po kom razsvetljena — je prišla na idejo, da bi bilo morda dobro, da porabi to priliko v to, da predoči gospodom Italijanom, da nimajo samo pravic in da ne morejo samo zahtevati, temveč da imajo tudi dolžnosti in sicer prav posebno napram slovenskemu istrskemu prebivalstvu, ki ne tvori manjšine, temveč večino, dasiravno imajo italijanski liberalci večino v deželni zboru. In vlada je opozorila občino in italijanske liberalce na to, da bi bilo umestno, da prevzame občina v Puli se nahajajočo, po nekem privatnem društvu vzdrževano in zelo dobro obiskano hrvaško ljudsko šolo. Vršila so se pogajanja in končno so italijanski liberalci pristali na to, da prevzamejo te dolžnosti. Vlada je namreč izjavila, da prevzame italijansko srednjo šolo le tedaj, ako italijanski liberalci, občina in deželni odbor, prevzamejo hrvaško ljudsko šolo. Napravila se je o tem listina in na tej listini se nahajajo podpisi gospoda dr. Rizzija kot deželnega glavarja istrskega, dr. Varetone, pulskega župana, in dveh občinskih svetovalcev. Italijanski liberalci so torej v vsej formi prevzeli tu dolžnost za prevzete te šole. Z ozirom nato je vlada tudi res postavila v proračun stroške za vzdrževanje italijanske srednje šole in je to šolo podržala. Komaj se je zgodilo to, so Italijani s pravo italica fide snedli besedo. (Cujte! Cujte!) Poslali so v boj radikalce, agitirali so proti temu in dr. Rizzij je bil postavljen pred alternativo, da sne svojo besedo ali pa demisionira. Da ne žrtvuje dr. Rizzija, je posegla vmes vlada in vrše se pogajanja, da vlada prevzame to šolo.

Italijani so torej spravili v žep kompenzacijo, toda izpolnili niso protizahteve in so snedli besedo, ki so jo dali pismeno in ki sta jo potrdila voditelja istrskih italijanskih liberalcev, dr. Rizzij in dr. Varetone.

Gospoda moja! Če se ima opraviti s takimi ljudmi, potem se ne čudite, da nimamo simpatij za italijanske šolske in fakultetske zahteve. Je pač težko izhajati z ljudmi, ki nastopajo proti nam na tak način, da nam ne samo ne dajo šol, temveč nasprotno svojim obvezam snedo besedo. (Posl. dr. Pollauf: In te naj sedaj vzamemo na Dunaj?) Vi vzamete šolo, ne pa deželnozborske večine! (Posl. dr. Pollauf: Italijane, ki jih vi označate za besedolomce, naj mi vzamemo na Dunaj?) Ti vam škodujejo! Ako bi škodovali vam, bi jih bilo le treba obžalovati.

Kako se godi nam v Trstu?

V Trstu smo popolnoma izročeni italijanskim liberalcem. Opetovano sem že kazal v tej zbornici na dejstvo, da v Trstu ni nikakega krajnega, niti okrajnega, niti deželnega šolskega sveta, temveč da se vsa šolska oblast nahaja v rokah italijansko-liberalne večine v občinskem svetu. Italijanski občinski svet je za nas šolska oblast do zadnje instance; le kar zadeva pedagoško nadzorstvo, je to v rokah namestništva, drugače pa je vsa šolska uprava odvisna

od italijanske liberalne večine. In ta večina ravna z nami, da je naravnost škandal!

Pri popravkih mojih tozadevnih trditve se je z italijanske strani večkrat poudarjalo tu, da imamo deset ljudskih šol na tržaškem ozemlju. Teh deset šol pa je v tržaški okolici, v kmetijskih vaseh, toda v mestu samem pa ni nobene javne slovenske šole. Moglo bi se trditi — in trdilo se je — da nas je v Trstu tako neskončno majhna manjšina, da ni treba računati z nami. Sploh niso vedeli za nas, temveč le za štiri, pet agitatorjev in te so seveda psovali, drugače pa slovenskega prebivalstva v Trstu ni bilo. Toda, gospoda moja, v zadnjih letih smo pokazali na tako umljiv način, da se nahajamo v Trstu in imamo tu veliko število državljanov — volilnih upravičencev. Ravno danes je čitati v časopisu, da so pri brnških občinskih volitvah v IV. volilnem razredu nemški kandidati zbrali nase 10.500 glasov in češki meščanski kandidati pa okrog 5000, torej eno tretjino. To je bilo v IV. volilnem razredu in Brno je gotovo najmanj po polovici češko mesto. V Trstu, gospoda moja, smo pri zadnjih občinskih volitvah v IV. volilnem razredu dosegli tako visoko število glasov, da smo prišli v treh volilnih okrajih v ožjo volitev in smo v ostalih treh volilnih okrajih spravili italijanske kandidate med seboj v ožjo volitev. Pri zadnjih državnoborskih volitvah smo prišli v enem volilnem okraju, in sicer v največjem mestnem okraju, v novem mestu, v ožjo volitev in smo dosegli v tem volilnem okraju 3000 glasov napram 5400. Kjer se, gospoda moja, dosegajo taki volilni uspehi — in sicer so to nacionalni glasovi in ne socijalistični, ki so štet posebet —, pač ne more nihče trditi, da nismo v Trstu domorodni, kajti za državnozborsko volilno pravico se zahteva enoletno in za deželnozborsko volilno pravico triletno bivanje v občini. (Cujte! Cujte!)

Mislím torej, da to dokazuje dovolj jasno, da se nahajamo v Trstu in sicer v velikem številu. Da pa dokažem še jasnejše naše zahteve, naj navedem, da imamo v naši zasebni ljudski šoli v celem 1525 otrok. (Cujte!) V pripravnici za srednje šole, ki odgovarja približno tretjemu in četrtemu ljudskošolskemu razredu in ki jo potrebujemo, da morejo naši otroci prestopati iz slovenskih šol v nemške srednje šole, ker nimamo v celem Primorju niti ene slovenske srednje šole, pa je približno 175 otrok. (Cujte! Cujte!)

Na naši nižji zasebni trgovski šoli je 67 otrok in v nemških šolah v Trstu je 928 slovenskih otrok. (Cujte! Cujte! — Posl. Jarc: In koliko nemških?) Nemških je 1083, torej komaj 160 otrok več kakor slovenskih, in ti imajo štiri ljudske in meščanske šole. (Posl. Jarc: Slovenski otroci pa jih nimajo!) Mi jih nimamo!

Imamo torej v mestu Trstu — govorim vedno o mestu Trstu in ne o okolici — statistično dokazanih 2695 slovenskih šolskih otrok.

Na italijanskih ljudskih šolah, kjer se uči stotine in stotine slovenskih otrok, se Italijani po narodnosti iz umljivih vzrokov ne ugotavljajo. Da pa vzamemo le nizko, mislim, da smemo računati število slovenskih otrok v italijanskih ljudskih šolah okrog 600, tako da bi imeli v mestu Trstu samem 3300 slovenskih otrok.

In za te otroke ni niti ene same javne šole, niti občinske, niti državne.

In če se, gospoda moja, spomnite onega, kar sem rekel prej, da je namreč vse šolstvo v rokah italijansko-liberalne občinske večine — ona odločuje o ustanovitvi in vzdrževanju šol — potem bodele umeli, da moramo biti ogorčeni do skrajnosti in da moramo zaklicati gospodom italijanskim liberalcem: Ako hočete imeti fakulteto, morate najprej nam dati ljudsko šolo! (Odobravanje.) Zakaj, ljudska šola je potrebna, da, še več, ni samo potrebna za nas, temveč nam gre tudi po zakonu. Saj imamo vendar šolsko dolžnost v Avstriji, moramo pošiljati svoje otroke v šolo — in vzlic temu nam ne dajo šol. (Medkljici.)

Rekli pa bodele, gospoda moja — in to se nam je večkrat reklo s slovanske strani —: Pa poskusite vendar priti z Italijani do kake sprave, do kakega kompromisa z Italijani — priporočalo in svetovalo se nam je to zlasti s češke strani: zakaj se ne poravnate z Italijani. Da, gospoda moja, za to je treba dveh. (Klic: Zakaj se ne spravite na Češkem?) Na to se povrnem. Za spravo je vedno treba dveh, treba je pripravljenosti za spravo.

In glejte, gospoda moja, v predzadnji seji se je pritoževal gospod poslanec dr. Evgen Lewickij, da so se s Poljaki pogajanja sicer začela, da pa Poljaki vodijo ta pogajanja na neki popolnoma poseben način in da jih celo izrabljajo v to, da še bolj zatirajo Maloruse.

V nekem medkljicu se je opozarjalo na češkonemško pravno pogajanja. Toda, gospoda moja, tu postoji velika razlika. V teh dveh slučajih, namreč glede na poljsko-maloruska in glede na nemško-češka sporna vprašanja postoji vsaj pripravljenost, da stranke stopijo v pogajanja, in ne samo pripravljenost, temveč se tudi v resnici vrše pogajanja, in sicer dolgotrajna in temeljita pogajanja, kakor bi dostavil; in vsak način pa se vrše pogajanja. Gospodje se vsedejo k skupni mizi in govore o svojih postulatih.

Kako pa je stvar z gospodi italijanskimi liberalci? Tudi to je žalostna stvar. Leta 1904 so se uvedla po posredovanju njegove ekselence dr. Pacaka in italijanskega barona Malfattija iz Trentina. Komaj se je izvedelo v Trstu, da postoji misel, da bi se začela pravna pogajanja z nami, je vstal tedanji voditelj italijanskih liberalcev v Trstu, rajni dr. Venezian in je izjavil: Mi smo tu v Trstu gospodje vekomaj (Veselost.) in vzdržati se mora italijanski značaj mesta in vsega našega ozemlja — regione delle alpi Giulie.

Le pod temi predpogoji se smejo vršiti pogajanja s Slovenci; priznati morajo, da so gostje v tej italijanski pokrajini. (Cujte, Cujte!) Torej mi, ki smo takorekoč edini, pravo domorodno prebivalstvo v Primorju, moramo priznati, predno se začno pogajanja, da smo gostje Italijanov. Da ob takih domnevah ni moglo priti do sprave, ali sploh do kakih pogajanj, je gotovo umevno samo po sebi.

Gospoda moja, leta 1909 so naši tovariši iz italijansko-katoliško-nacionalnega in iz socialnodemokratskega tabora zopet poskusili uvesti pogajanja z italijanskimi liberalci. Mi smo bili takoj pripravljeni, da stopimo v ta pogajanja, in sešli smo se tudi, toda oni, ki niso prišli, so bili gospodje italijanski liberalci, ki so sploh odklonili vstop v pogajanja.

Danes imamo tu v zbornici dva italijansko-liberalna zastopnika Trsta, imamo dva italijanska liberalca iz Istre in imamo enega italijanskega liberalca iz Gorice — poskusite, gospoda moja, s tem apeliramo ravno na češke brate, ki nam vedno prihajajo s temi spravilnimi podmenami — poskusite, pripravite te gospode do tega, da se le vsedejo z nami k eni mizi in vsaj poslušajo naše zahteve. Obracam se na italijanske katoliške nacionalce, na italijanske in tudi na nemške socialne demokrate — naj sprejmejo ulogo posredovalcev, naj poskusijo pripraviti italijanske liberalce, da nas bodo vsaj poslušali. Naše zahteve so bile morda na prvi pogled nekoliko predalekosežne, v resnici pa so bile zelo skromne. Seveda moramo zahtevati veliko — zakaj? Ker nimamo čisto nič.

Večina smo v Primorju in nimamo nič; v mestu Trstu nimamo niti ene javne slovenske ljudske šole, v Gorici imamo šele od lanskega leta sem slovenske paralelke prvega in drugega razreda, v Trstu nimamo razen desetih ljudskih šol v okolici za kmetško prebivalstvo, za vasi, sploh nobene druge šole in po tem, kar sem vam navedel o številu slovenskih otrok, bodele pač pojmi, da moramo pač res prav veliko zahtevati, ker nimamo, kakor rečeno, prav čisto nič. Imamo, kakor sem omenil že prej — statistično dokazano! — 2695 slovenskih otrok; k tem je treba prišteti še najmanj 600 otrok v italijanskih šolah, in ravno tako tudi 3790 slovenskih otrok v slovenskih okoličanskih šolah in pa končno okrog 300 učencev na srednjih šolah. Ako seštejemo vse to, dobimo okrog 8000 slovenskih otrok, za katere ekzistira samo deset slovenskih šol na deželi. Nimamo niti ene meščanske šole v Trstu, in sicer ravno zaradi tega ne, ker nam jih italijanski liberalci ne dajo.

Po vsem tem, mislim, se ne bodele čudili, gospoda moja, ako zavzemamo napram italijanski zahtevi po pravni fakulteti odklanjajoče stališče. Priznavamo to zahtevo brez nadaljnega za upravičeno, toda vendar se ne more zahtevati od nas, da izpolnimo Italijanom še zadnjo šolsko zahtevo — kajti drugih šolskih zahtev vendar nimajo več nikakih — in da mi sami potem čakamo morda 50 ali 100 let, predno dobimo kako šolo. Za ljudsko šolo v Trstu se že borimo od leta 1883, in prošnja še danes ni rešena definitivno! (Cujte! Cujte!)

Poudarjalo se je posebno v nemškem časopisu, da bi tudi oziroma na Italijo morali pripraviti avstrijsko vlado in Nemce, oziroma državno zbornico do tega, da se končno vendar enkrat izpolni zahteva Italijanov po italijanski fakulteti. Te oziroma na trozvezo in našo italijansko zaveznico smo, posebno v prejšnjih letih, morali slišati zelo pogosto celo pri politični upravi v Primorju. Kolikokrat so nastopili proti nam — in nastopali so proti nam, izpolnili nam niso niti ene zahteve — vedno so se sklicevali na višje oziroma na oziroma napram Italiji, na občutljivost naše zavezničke.

Pravili so, da ne smemo zatirati Italijanov v Avstriji, sicer je takoj krik in vik v Italiji. Zaradi tega so zavzeli Italijani v Primorju popolnoma privilegirano mesto in je zavzemajo tudi še danes. Ne bom razpravjal tu obširnejše o tem, saj zadostuje, če vas opozorim na napise na c. kr. uradih v Primorju. Tamošnje višje deželno sodišče, ki je postavljeno za celo Primorje, v katerem Primorju imajo Slovani večino, ima samo italijanske napise, niti nemških ne, gospod kolega! (Veselost.) — Posl. dr. Pollauf: Se odpušča! Sploh ima cela uprava italijansko vnanost in posebno justična uprava je bila do pred kratkim popolnoma italijanska, kratkomalo, Italijani so se počutili kakor v Italiji.

Moj neposredni gospod predgovornik je trdil tu, da je Avstrija besnela napram italijanskim pokrajinam, da so tja prihajali samo topovi itd. Jaz gotovo nisem poklican in tudi ne čutim poklica v sebi, da bi jemal v obrambo avstrijsko vlado, opozarjam pa na to, da še dandanes pravijo v Italiji: „Si

stava meglio, quando si stava peggio“, to se pravi, godilo se nam je bolje, ko se nam je godilo slabše. V političnem oziru se jim je godilo slabo, ker so bili pod tujo vlado, toda v gospodarskem in kulturnem oziru se jim je godilo bolje. Tako morete čuti še dandanes od italijanskega prebivalstva na deželi na Benečanskem in v Lombardiji. In tako, posebno pa v političnem in nacionalnem oziru, se godi Italijanom tu v Avstriji morda bolje, nego celo v Italiji! (Res je!)

Z ozirom nato, je pač naravnost smešno, če se vedno govori o oziru na Italijo, na trozvezo, na Italijo, ki je zvezana z nami. Italijanom v Avstriji ne manjka prav čisto nič, manjka jim edino le vseučilišče in tudi to bi dobili, ako bi sami znali biti pravični napram drugim narodnostim. Toda tega pa ne znajo. In potem pa je tudi z državnega stališča popolnoma neoportuno, da bi se vedno opozarjalo na te oziroma napram Italiji in jih poudarjalo. Gospoda moja! Saj smo vendar neodvisna država, nimamo potrebe, da bi se ravnali vedno po tem, kar žele naši sosedje na severu in na jugu. (Posl. dr. Pollauf: Na severu že nekoliko!) To se razume! (Veselost!) Nikakor mi ni na umu, da bi izzivljali kak konflikt ali da bi ga želeli. Želim le, da bi živeli v miru z Italijo, da nimam prav čisto nič proti temu, da ostanemo v tej zvezi tudi še nadalje, sem že toliko lojalen, toda reči pa moram, da je moje najgloblje prepričanje, da bodo gotove aspiracije v Italiji utihnile le tedaj, če bodo prišli v Italijo do prepričanja, da Primorje ni italijanska provinca, če se bo spoznalo, da tvore v tem Primorju večino Slovani, in da je dolžnost avstrijske države, da se oziroma ne samo na Italijane, temveč tudi na Slovane. Primorje, v katerem se morejo Slovani razvijati svobodno Primorje, v katerem bi uživali Slovani iste pravice, ki jih uživajo Italijani — in ne zahtevam absolutno nič več, zahtevam le, da se nam dovoli le to in da imamo, kar imajo Italijani danes — tako Primorje bo najboljši jez proti aspiracijam na tej in na oni strani.

Gospoda moja, zaključujem. Ako bodo Italijani izpoznali, da ne morejo tu v Avstriji zahtevati nikakega privilegiranege stališča, da nimajo tu v Avstriji pač pravice, toda tudi dolžnosti in da bodo morali povsod tam, kjer imajo po volilnih redih v zakonodajnih in upravnih korporacijah večino, napram svojim slovenskim sodržavljanom kazati enako pravičnost, ki jo zahtevajo danes od poslanske zbornice in avstrijske javnosti, če bodo izpoznali to, tedaj bo bolje i za nje i za nas. Zaključujemo z željo, da bi v resnici prišlo kedaj do tega izpoznanja. (Odobravanje!)

ZOOZDRAVNIK
UNIV. MED.
Dr. Max Barry Brilliant
V. Caserma št. 17, II. (Hiša Terni)
Izdeluje izdelave iz emajla, porcelana, srebra in zlata.
Izdeluje posamezne umotne zobove, kakor tudi celo zoborje.
187
ORDINIRA od 9.—12. predp., 3.—5. popol.

Otvoritev nove trgovine
v Trstu, ulica Nuova 41
AMELIA MARTINICO
— BOGAT IZBOR —
izgotovljenih oblek za ženske in punčke, ženske vestalje, bluze in izbrano perilo.
Vsprejemajo se naročila po meri.
Najzmernejše cene. Najzmernejše cene.

Nova trgovina
olja, kisa, mila, sode in vseh drugih potrebščin za perice.
Prodaja sveč, žigic itd.
Trst, ul. Sette Fontane 7
blizu zaloge materiala za stavbe.

POZOR!! 50.000 parov čevljev!
4 pari čevljev za samo 7 K 50 st.
Radi plačljive zaostalo-ti več velikih tvornosti mi je bilo ponudeno, naj prodam veliko zalogo čevljev globoto pod proizvajalno ceno. Zato prodam vsakomur 2 para moških in 2 para ženskih čevljev, usnje rujava ali črno galonirano, s predniki in močno močnim podplat, zelo elegantna, najnovejša fasona. Velikost po številki. Vsi 4 pari stanejo samo 7 K 50.
Pošiljatev po povretju
H. SPINGARN, eksport čevljev
Krakovo št. 240
Sme se zamisliti in se vrne denar.